

Kulturaktiviteter for mennesker med utviklingshemming

Et samarbeidsprosjekt mellom Namsos
kommune og HiNT for å utvikle tilbudet
ved Grotta fritidsklubb

**Ellen Saur
Oddbjørn Johansen**

Kulturaktiviteter for mennesker med utviklingshemming

Et samarbeidsprosjekt mellom Namsos
kommune og HiNT for å utvikle tilbudet
ved Grotta fritidsklubb

Ellen Saur
Oddbjørn Johansen

”Du måste göra verklighet av dina drömmar. Du måste handla. Drömmar är fina och ha,
men gör verklighet av dom” (Birgitta fra Ållateatern)

Høgskolen i Nord-Trøndelag
Rapport nr 56
Avdeling for helsefag
ISBN 978-82-7456-568-5
ISSN 1504-7172
Steinkjer 2009

Høgskolen i Nord-Trøndelag utgir følgende publikasjonsserier: Rapport, Utredning, Arbeidsnotat og Kompendium

HiNT-Rapport forbeholdes publisering av forskningsarbeider som utgår fra HiNTs fagmiljøer. Rapportene skal fagfellevalueres på faglig og formelt grunnlag før publisering.

Se: http://www.hint.no/hint/fagportal/bibliotek/hint_publicasjoner

Rettighetshaver
Høgskolen i Nord-Trøndelag

Tilgjengelighet
Åpen

Publiseringstype
Digitalt dokument (pdf)

Redaksjon
Hovedbibliotekar

Kvalitetssikret av
Førstelektor Roar Tromsdal (intern)
Førstelektor Vigdis Aune, NTNU (ekstern)

Nøkkelord: kultur, fritid, vernepleie, praksis, utviklingshemming

Key words: culture, social education, practical studies, leisure, intellectual disability

Opplysninger om publikasjonsserien fås ved henvendelse HiNT:
Biblioteket Steinkjer, Serviceboks 2501, 7729 Steinkjer, tlf. 74 11 20 65 eller epost:
bibste@hint.no eller hovedbibliotekar@hint.no

Forord

Denne rapporten er ført i pennen av Ellen Saur og Oddbjørn Johansen, men det er mange som har bidratt med refleksjoner. De sitatene som er med fra studenter, deltakere og ledere er valgt ut av oss som står som forfattere. Rapporten har vært lest av flere av prosjektets deltakere før den gikk i trykken, deres kommentarer er tatt til følge og vi håper at det ferdige produktet mest mulig kan stå som en felles rapport fra alle impliserte parter. Rapporten er fagfelle vurdert av førstelektor Vigdis Aune, NTNU og førstelektor Roar Tromsdal, HiNT, som har kommet med kommentarer og forslag til endringer.

Takk til alle som har delt med av sine erfaringer, det har vært et spennende prosjekt å få være med i.

Namsos, oktober 2008

Ellen Saur og Oddbjørn Johansen

1.	<i>Innledning</i>	2
2.	<i>Begrunnelse for de ulike delmålene i prosjektet</i>	4
2.1	Teater på Grotta fritidsklubb	4
2.2	Kultur som dialog og samhandling.....	4
2.3	Likemannsarbeid	6
2.4	Nye praksisarenaer for vernepleierstudenter.....	8
3.	<i>Metode</i>	10
3.1	Aksjonsforskning som metode	11
4.	<i>Gjennomføring av prosjektet</i>	18
4.1	Teater på Grotta fritidsklubb	18
4.2	Kultur som dialog og samhandling.....	25
4.3	Likemannsarbeid	27
4.4	Nye praksisarenaer for vernepleierstudenter.....	28
5.	<i>Samlet evaluering av prosjektet og videre anbefalinger</i>	35
5.1	Vurdering av de ulike alternativene.....	36
5.2	Videre anbefaling	37
6.	<i>Anbefaling for videre arbeid</i>	38
6.1	Teater som arbeid	38
6.2	Et samarbeid mellom ulike aktører	40
6.3	Prosjektplan.....	41
6.4	Grovskisse til fremdriften i prosjektet	43
7.	<i>Avslutning</i>	45
	<i>Litteraturliste</i>	46
	<i>Vedlegg</i>	47
	Rolleliste.....	47

1. Innledning

Kulturaktiviteter for mennesker med utviklingshemming

Et samarbeidsprosjekt mellom Namsos kommune og HiNT for å utvikle tilbudet ved Grotta fritidsklubb

Oppdragsgiver:

Et samarbeidsprosjekt mellom Namsos kommune, og Høgskolen i Nord-Trøndelag.

Prosjektledelse:

Førsteamanuensis Ellen Saur og førstelektor Oddbjørn Johansen, HiNT avd. helsefag Namsos

Prosjektdeltaker:

NFU¹ i Nord-Trøndelag

Tidsperiode:

01.10. 07. til 01.07. 08.

Denne rapporten er en presentasjon av et prosjekt som pågikk studieåret 2007-08. Prosjektet har hatt som hovedmål å utvikle kulturopplevelser for og med mennesker med utviklingshemming. I perioden 2004-2007 var Grotta fritidsklubb forskningsarena for Ellen Saur's PhD avhandling "Kulturarena med mulighet for dialog?". Doktoravhandlingen tar utgangspunkt i Grotta og diskuterer hvordan kulturarenaer kan bidra til å utvikle et mer likeverdig samarbeid mellom deltakere og tilretteleggere enn det som ofte er tilfelle i hverdagen til mennesker med utviklingshemming, og at kultur har en egenverdi ut over å være ledd i trening og utvikling av ferdigheter. For HiNT og Grotta har det vært naturlig å videreføre dette arbeidet i en mer praktisk retning.

Hovedmålet for dette prosjektet har vært å utvikle et teatertilbud ved Grotta fritidsklubb og prosjekt som har hatt følgende delmål:

- 1) å utvide tilbudet til å omfatte tilbud innen dans og drama/teater, og
- 2) å utvikle Grotta som en arena for dialog og samhandling mellom mennesker med utviklingshemming, deres tilretteleggere og samfunnet forøvrig gjennom utøvende kulturvirksomhet
- 3) utvikle likemannsarbeid som redskap for myndiggjøring for mennesker med utviklingshemming
- 4) nye praksisarenaer for vernepleierstudenter

Med disse fire delmålene har vi ønsket å ivareta at kunnskap blir tilbakeført både til praksisfeltet, brukerne og skolen. Det har vært et mål at prosjektet skulle ha effekt ved at kunnskapen forskningsarbeidet utvikler blir ført tilbake til disse tre arenaene. Samtidig er prosjektet i seg selv forskning for å utvikle de ulike arenaene.

I rapporten vil bakgrunnen og delmålene for prosjektet bli presentert først, deretter aksjonsforskning som metode og hvordan denne er benyttet i forhold til dette konkrete prosjektet, før vi presenterer selve gjennomføringen og resultatet av de ulike delmålene. Hva så med prosjektet nå når prosjektperioden er over? I slutten av rapporten foretar vi en samlet vurdering av prosjektet. Som alle prosjekter står også dette ved et veiskille. Vi skisserer mulige veier videre og presenterer hvordan vi kan få videreført våre erfaringer i et oppfølgingsprosjekt. Vi gjør leseren oppmerksom på at de ulike samarbeidspartnere støtter opp under en fortsettelse av prosjektet.

¹ NFU (Norsk Forbund for Utviklingshemmede) er interesseorganisasjon for deltakere på Grotta og deres pårørende.

2. Begrunnelse for de ulike delmålene i prosjektet

2.1 Teater på Grotta fritidsklubb

Å utvikle tilbudet på *Grotta* til å omfatte dans og drama/teater, har vært et sentralt delmål. *Grotta* oppsto i en forlengelse av institusjonsomsorgen under HVPU, hvor de som ble ledere og delvis også i dag er med som ledere, hadde et musikktilbud for noen av de som den gangen bodde innenfor institusjonsomsorgen. Etter nedbyggingen av de store institusjonene fortsatte musikktilbudet, og fant etter hvert den formen det har i dag. Tilbudet flyttet inn i musikkskolens lokaler. Fritidstilbudet er sentrert omkring musikk som det bærende elementet, men det foregår også andre aktiviteter som bowling, og mange er bare til stede for det sosiale aspektet sin skyld. Musikken blir det naturlige samlingspunktet ettersom *Grotta* har etablert *GroMus* som et del-konsept. *GroMus* er en forkortelse for Grotta Musikk, og *GroMus* arrangerer hver vår en konsert i Kulturhuset. Arbeidet frem mot den årlige konserten er noe av det som skaper struktur og rytme i både året og kveldene for aktiviteten i *Grotta*. *Grotta* har åpent hver torsdag fra 18.30 - 21.00. Fra kl. 17.30 - 18.30 har lederne et formøte hvor de går gjennom kvelden og forbereder den, men hvor det også diskuteres mer overordnede prinsipper for driften.

Det har vært en stor økning i antallet deltakere ved *Grotta*, og særlig mange ungdommer, og dette prosjektet er et forsøk på å imøtekomme disse nye utfordringene som ligger i endrede rammevilkår, men også endringer i måten man forstår dette feltet på. Det er et mål at deltakerne skal få flere tilbud å velge i og at det blir mer variert. Det har flere ganger vært diskutert mulighetene for å utvide tilbudet både med dans, drama og teater, og samarbeidet med Ållateatern i Sundsvall, Sverige, har vært viktig inspirasjonskilde for å se på mulighetene for å utvikle et teatertilbud.

2.2 Kultur som dialog og samhandling

Det andre delmålet lyder i sin helhet: "Utvikle *Grotta* som en arena for dialog og samhandling mellom mennesker med utviklingshemming, deres tilretteleggere og samfunnet forøvrig gjennom utøvende kulturvirksomhet." Når begrepet dialog brukes i denne sammenhengen legges det vekt på noe man skaper sammen. I en dialog må begge parter være forberedt på å gi slipp på noe av seg selv, men uten å gå helt inn i den andre. Gjennom å respektere hverandres

forskjellighet kan man skape noe nytt i en felles forhandling. Mange møter mellom tilretteleggere og brukere preges av at tilretteleggeren i stor grad har bestemt retningen gjennom å ha fokus på mål som er satt på forhånd. Ved å skape noe sammen gjennom utøvelse av musikk eller drama/teater, mener vi at det åpnes opp for dialogiske møter. Innenfor helse- og sosialfaglige arenaer anvendes kultur på ulike måter. Kultur kan anvendes som terapi og som pedagogisk virkemiddel for læring. En slik tilnærming omtales som instrumentell bruk av kultur. Kultur kan også anvendes fordi man anser opplevelsen som verdifull i seg selv. Dette tar utgangspunkt i et syn på at kultur har en egenverdi. Det er kultur som egenverdi som er begrunnelsen for fritidstilbudet på *Grotta*. I et slikt kulturtilbud hvor man møtes "for å ha det arti", har vi sett at det kan ligge muligheter for dialogiske møter. I en setting hvor man møtes omkring en lystbetont aktivitet, ligger det til rette for at man kan møtes i et felles "rom" hvor begge parter må gi og ta, og hvor det ikke ensidig er den ene som legger premissene for kommunikasjonen. Det å skulle lage en forestilling hvor både tilretteleggere og deltakere er aktører, og hvor aktørens funksjonsnivå ikke er avgjørende, men den enkeltes uttrykksmåte, gjør det mulig å arbeide med musikken og teatret "innenfra". Det vil si at man bygger på det som er tilstede hos den enkelte og utvikler dette, fremfor å starte med en ytre ramme som skal være styrende. Dette gir mulighet for at læring og utvikling kan være biprodukter av dialogen, men ikke utgangspunktet. Det er viktig at man også kan ha arenaer som er frikoblet fra instrumentell tenkning, der man som deltaker må prestere i forhold til mål og aktiviteter bestemt av andre. Mennesker med utviklingshemming har lett for å havne i en situasjon hvor livet blir regulert av mål og planer bestemt av andre. Dette ser man også på et sted som *Grotta*, hvordan man kan påvirkes av de rutinene og planene som deltakerne har "i verden utenfor".

Lennart Sauer viser i sin doktoravhandling om *Ållateatern*, hvordan dette har blitt en arena hvor man både produserer "godt teater", og en arena hvor deltakerne i kraft av alternative roller som teaterarbeidere ikke blir klienter i et fysisk miljø preget av institusjonstenkning, men fristilt fra en "omsorgsvård". Det blir en arena for myndiggjøring. Sauer viser hvor forskjellig både utviklingshemmede og deres hjelpere handler innenfor omsorgsrasjonalet og kunstrasjonalet. Mens omsorgsrasjonalet knyttet til bosted og tradisjonelle dagsentra er preget av paternalisering og asymmetriske relasjoner knyttet til klient- og hjelperrolle, blir teateret et sted hvor alle har ulike oppgaver; musikere, skuespillere, scenograf, regissør etc.:

"Skillnaden mellan teatern och andra verksamheter inom handikappomsorgen är så märkbar och påtaglig för lederna och aktörerna att den leder till att teatern blir unik i förhållande till den mer traditionella omsorgsverksamheten. /.../De är alla bärare av samma kulturgemenskap och företräder denna gentemot socialtjänsten, boende, socialnämnden och andra dagliga verksamheter" (Sauer 2004:209).

Teatererfaringene på *Ållateatern* gir deltakerne gode og annerledes erfaringer som de kan speile sine erfaringer knyttet til omsorgsrasjonalet i, og gjennom disse andre erfaringene kan de også si noe om hvordan de vil ha det på områder i livet utenfor teateret. Dette er noe man derfor ønsker å videreutvikle på Grotta gjennom et drama/teatertilbud.

2.3 Likemannsarbeid

Delmål tre lyder slik i sin helhet: "Utvikle likemannsarbeid som redskap for myndiggjøring for mennesker med utviklingshemming". Myndiggjøring og brukermedvirkning er begrep som går igjen i de fleste nyere dokumenter som angår offentlige tjenester for funksjonshemmede. Det er ikke lenger profesjonsutøveren som med nærmest uinnskrenket makt kan bestemme hvilke behov den utviklingshemmede har, for deretter å gi vedkommende den hjelp hjelperen synes er best. I dag benevnes den hjelpetrengende som bruker, og gjennom brukerrepresentasjon i ulike offentlige utvalg skal brukeren være med-bestemmende i forhold til de tjenester brukeren benytter seg av. Tilsynelatende er makten forflyttet fra hjelpeapparatet til brukeren, og *brukermedvirkning* blir så fremholdt som det grunnleggende demokratiserende prinsippet i denne maktforskyvningen (St.melding 21 *Ansvar og meistring* 1998-99).

Denne forflytningen av makt finner vi igjen i begrepet *empowerment*. Askheim fremholder at det er vanskelig å gi en entydig og kortfattet definisjon av begrepet. Empowerment handler om at makten "gis eller tas tilbake av de som er klienter eller brukere av omsorgstiltak slik at de kan gjenvinne styringen over egne liv" (Askheim 1998:86). Det er altså maktdimensjonen som er sentral i dette begrepet. På norsk brukes ofte begrepet myndiggjøring, men som Askheim påpeker er det vanskelig å finne et dekkende norsk begrep. Empowerment både må "betraktes som et *mål* for å komme ut av en undertrykt posisjon, samtidig som det beskriver et *virkemiddel* for å oppnå sosial endring" (Askheim 1998:88).

De ulike interesseorganisasjonene tar for seg temaet likemannsarbeid, som også kan sees som en form for brukerorientering. Slik som det står beskrevet i et hefte om likemannsarbeid på sykehus, utgitt av Norsk Revmatikerforbund (NRF): "Likemannsarbeid er en arena for erfaringsutveksling, hvor den egenbaserte støtte og hjelp til funksjonshemmede og deres pårørende" (s. 6). Eller som NFU formulerer det: "Likemannsarbeid er organisert samhandling mellom parter hvor den ene har mer erfaring enn den andre/de andre, formålet med samhandlingen er hjelp, støtte og veiledning partene imellom. Kontaktens hensikt er å formidle bearbejdede praktiske og følelsesmessige erfaringer som andre kan dra nytte av i egen situasjon." Det finnes ingen fasit på hva likemannsarbeid er, men hovedbudskapet går ut på å la mennesker med samme erfaring ha en arena for erfaringsutveksling. Ofte oppleves likemannens erfaring som mer troverdig enn hjelpeapparatet fordi egenbaserte egne erfaringer skaper tillit, som er en sentral faktor for at mennesker skal dele sine problemer og bistå til å utvikle den gode samtalen. Likemannsarbeid trenger skoloring, men skoloringen skjer i den praktiske utøvelsen av det å dele erfaringer. Utviklingshemmede må ofte ha hjelp til å legge til rette for likemannsarbeid, og det kreves derfor at helse- og sosialarbeidere har kunnskap om hvordan dette kan gjøres. I dette prosjektet ser vi at kulturarenaer kan være med å bidra til myndiggjøring på ulike måter. Vi vil ha fokus på to ulike arenaer for likemannsarbeid.

a) Innad på Grotta

b) Gjennom å utvikle et samarbeid med Ållateatern i Sundsvall.

Grotta er en møteplass for mennesker med utviklingshemming. Det er et fritidstilbud hvor deltakerne sammen skaper et aktivitetstilbud, men er også en arena hvor deltakere som ellers ikke har noen fellesarena kan møtes for å utveksle erfaringer. Deltakerne kommer fra flere kommuner og har ulike arbeids og skoletilbud på dagtid. *Grotta* blir derfor et sted hvor deltakerne kan dele ulike erfaringer og opplevelser. Man kan lære av andre som har noen av de samme utfordringene i hverdagslivet knyttet til det å motta hjelp og være avhengige av andre i større og mindre grad for å klare hverdagslivets utfordringer.

Samarbeidet med Ållateatern er viktig også i likemannssammenheng. Ållateatern, som med sin lange erfaring knyttet til teater som både kunstnerisk mulighet, men også redskap for myndiggjøring av utviklingshemmede som gruppe, vil være viktig for å kunne utveksle erfaringer på mange plan. Her vil det være mulighet for likemannsarbeid i forhold til å være skuespiller og musiker med de utfordringer og muligheter en utviklingshemming kan gi,

erfaringer i forhold til sosialpolitiske spørsmål og erfaringer knyttet til livserfaringer generelt på tvers av geografiske grenser.

2.4 Nye praksisarenaer for vernepleierstudenter

Man kan stille seg spørsmålet om *hvorfor* vi trenger nye praksisarenaer til studentene ved vernepleierutdanningen ved HiNT? Svaret er sammensatt. For det første har vi gjennom HiNT's strategiske plan krav om at studentene skal trekkes aktivt med i det forsknings- og utviklingsarbeidet som foregår ved utdanningen. Dernest har Kunnskaps- og forskningsdepartementet pålagt høgskolene å bruke praksismidlene på en annen måte enn tidligere. I stede for å betale den enkelte praksisplass, skal midlene gå til fagutviklingsprosjekt i samhandling mellom praksisfelt og skole. Men den viktigste årsaken er at vi over lengre tid har registrert at praksisfeltet i mindre og mindre grad har blitt opptatt av kulturaktiviteter for mennesker med utviklingshemming. I studentene sine rapporter etter praksis synes vi å merke en tendens til at medisinske-, miljøterapeutiske- og pedagogiske vinklinger fortrenger vinklinger knyttet til å se på utviklingshemmedes rett til fritid, og at kulturperspektivet ofte får liten eller ingen plass.

Som utdanningsinstitusjon mener vi at det er viktig at profesjonsutøvere innenfor helse- og sosialfag får kunnskap innefor kunst- og kulturfeltet, hvor fokuset er opplevelse og skapende aktivitet som noe viktig i seg selv, og ikke som middel for å nå mål om bedre sosiale ferdigheter, bedre språk og så videre. De må læres til å se verdien av å samarbeide med utøvende kunstnere og kulturarbeidere som kan gå inn i feltet med sin spesialkunnskap, og gjennom det sikre at aktiviteten i seg selv blir oppgradert. Grotta vil fungere som praksisarena for en gruppe på 7 studenter som vil ha sin praksis fordelt over hele studieåret.

Å ha en praksisplass der studentene jobber tett sammen med praksisfeltet og skolen vil også ha den effekt at den øker kontakten mellom skolen og det praksisfeltet vi utdanner våre studenter til.

Et praksistilbud hvor hovedmålsettingen er å lage aktivitet, ikke **for**, men sammen med brukerne, vil også gi studentene en nyttig læring i forhold til hvordan fagkunnskap utvikler seg i praksis. Innledningsvis i denne rapporten har vi pekt på at det finnes mange jeg'er i en forskningsprosess basert på aksjonsforskning, hvor vi er medforskere ut fra ulike perspektiv

og med ulike roller. Og nettopp det at det er mange jeg'er tvinger både studentene, deltakerne, praksisfeltet til samhandling og refleksjon. På denne måten tror vi at en slik type praksis vi her ønsker, kan være en god arena for studentene å lære om planmessighet og kritisk refleksjon, og ikke minst vil de kunne få nyttig lærdom i forhold til samspill med andre aktører. Studentenes opplevelser i forhold til egen læring vil bli berørt senere i denne rapporten.

3. Metode

Aksjonsforskning har som mål å skape endring. Endring kan innebære å innføre helt nye elementer, eller det kan handle om å forbedre ens eksisterende praksis. Aksjonsforskning kan i følge Jean McNiff og Jack Whitehead utføres av alle og i alle sammenhenger (McNiff og Whitehead 2006). Det vil si både i hjemmet, på arbeidsplassen og på fritidsarenaer.

Hovedsaken er at du har et ønske om å se på din egen praksis, reflektere over denne og endre praksisen i tråd med formålet. I dette prosjektet vil det være mange ulike "jeg" som ønsker å endre sin egen praksis. Det vil være deltakerne på Grotta fritidsklubb som har ønsket å realisere et drama/teatertilbud, tilretteleggerne som skal bidra til at dette kan realiseres, lederne av organisasjonen som må foreta bestemmelser som gjør det mulig, studenter som har dette som praksisarena, prosjektets ledelse som skal koordinere og bidra til at disse ulike prosessene skjer. Disse endringsprosessene må altså være planlagte endringsprosesser basert på refleksjon, og ikke bare som følge av tilfeldige *ad hoc* aktiviteter. Et viktig element i aksjonsforskning er derfor læring. Formålet er å sette sin egen praksis under lupen og gjennom en bevisstgjøringsprosess skape sin egen praksisteori: Hva er det jeg gjør, og hva blir konsekvensene av det jeg gjør?

Proessen i aksjonsforskning kan beskrives gjennom følgende elementer: a) en planleggingsfase, b) gjennomføre en aksjon, c) evaluere den gjennomførte aksjonen og d) planlegge og gjennomføre nye aksjoner.

Det vil si at vi som høgskole er med å forsøke å påvirke en prosess gjennom å intervensere gjennom ideer til endring, både før start og underveis i prosessen.

Grovt sett vil prosjektet se slik ut:

1. Studier av lignende virksomheter slik som Ållateatern, GladaHudik, Teateret Billedspor.
2. Sammen med Grotta utvikles det en plan for prosjektet som innebærer samarbeidspartnere, organiseringsmodell og innhold i den kunstneriske delen.
3. Prosjektgruppa og deltakerne setter planen ut i live, og gjennomføringen av prosjektet følges og beskrives
4. Evaluering av prosjektet

Deltakerne i dette prosjektet har først og fremst vært de to prosjektlederne ved HiNT, prosjektmedarbeideren, 7 studenter og lederne på Grotta. Brukerne av Grotta fritidsklubb har aktivt vært med i planleggingen av aksjonene knyttet til det praktiske teaterarbeidet og utvikling av teaterstykket. De har i mindre grad vært trukket med i forskningsprosjektet som forskningsprosjekt, fortrinnsvis fordi de tidsmessige rammene ikke har tillatt det. Det har til en viss grad vært gjeldende også for lederne på Grotta.

I løpet av første studieår valgte tre studenter av ulik årsak og avslutte studiet slik at på slutten av prosjektet var det fire studenter og prosjektmedarbeideren som har vært deltakere i prosjektet og som også har vært sentrale informanter til denne rapporten. Dette har vært:

Helene Bertelsen (prosjektmedarbeider)

Anja Bolme (student)

Tom Rune Skjevelnes (student)

Kristine Kirknes (student)

Bård Ole Thorsen (student)

I og med at disse har vært medforskere har vi i samråd med disse ikke anonymisert deres utsagn, men latt de stå slik studentene har formidlet de til oss. Når det gjelder deltakernes stemmer så ble de først og fremst hørt i evalueringssamtaler som foregikk i fokusgrupper. Sitatene fra deltakerne spores derfor ikke tilbake til enkeltpersoner, men står som uttrykk for det som kom fram i gruppa. Disse svarene representerer hver og en et 'jeg' som i vår aksjonsforskning har vært et sentralt poeng.

3.1 Aksjonsforskning som metode

Aksjonsforskning er en kollektiv prosess hvor man hele tiden ser sin aktivitet som en del av en sosial prosess. Alt vi gjør har innvirkning også på andre i vårt sosiale system der forskningen foregår selv om forskningen tar utgangspunkt i at det er en selv som ønsker å forbedre sin egen praksis. I mange sammenhenger tar aksjonsforskningen utgangspunkt i et kollektiv hvor formålet er å endre en hel organisasjon. I dette prosjektet innføres det noe nytt som vil påvirke hele Grotta som organisasjon. Dette er et initiativ som betinger at gruppen det dreier seg om har noen felles verdier de ønsker å realisere. Det som først og fremst er felles i dette prosjektet er ønsket om å utvikle tilbudet slik at Grotta kan tilby aktivitet til flere, og at det blir mulig å velge noe annet enn musikk som hovedaktivitet. Underliggende verdier er

verdier knyttet til delaktighet og myndiggjøring. Disse verdiene er ikke kommunisert like tydelig av alle parter, og bevisstheten om hvordan disse verdiene kan realiseres er i mindre grad uttalt og konkretisert av alle, og kan sies å være mere underforstått enn eksplisitt.

Aksjonsforskning er forskning bedrevet fra innsiden av den som også skal forbedre eller endre sin praksis, og gjennom denne prosessen skape sin nye praksisteori gjennom en refleksjonsprosess: "går arbeidet slik jeg ønsker det? Hvordan kan jeg forbedre det om det er nødvendig?" Dersom man finner ut at arbeidet går som man ønsker, er det også viktig å finne ut hvorfor det går bra. Aksjonsforskning skiller seg dermed ut fra mye annen samfunnsvitenskaplig forskning hvor forskeren står på utsiden og betrakter de som utfører arbeidet, for så å beskrive det han ser og presenterer dette. I aksjonsforskning er det deltakerne selv som forsker på egen praksis. I forskningssammenheng er ikke dette uproblematisk ettersom det bryter med tradisjonelle verdier som objektivitet og det å i minst mulig grad påvirke forskningsprosessen. Det bryter også med en elitistisk forståelse av forskning som noe som akademikere bedriver og hvor praktikere er informanter og ikke deltakere. I dette prosjektet har vi alle vært "innenfor" i forskningsprosjektet. Vi har alle vært delaktige i utvikling, utprøving, diskusjon etc., men det er en utfordring å definere hvilke roller vi har i dette som et aksjonsforskningsprosjekt. Vi sitter inne med ulike erfaringer og ulike type kunnskap. Noen har sin forankring i en praksisteori, mens andre har sin forankring i tradisjonell teori, og det er lett å havne i en tradisjonell tankegang hvor "forskeren" er den som sitter med kunnskap om tradisjonell teori, og bruker denne til å beskrive og analysere andres praksisteori. Kunnskapsproduksjon og forskning er i denne sammenhengen noe som kan bedrives av alle og kan gjennomføres uten at det fører til akademiske grader som master eller PhD. Men aksjonsforskning er også en metode som kan ligge til grunn for akademiske grader.

Aksjonsforskning bryter med en del av prinsippene for annen forskning og evalueringsvirksomhet. For å gjøre vår metode godt synlig for leseren slik at han/hun kan gjøre seg opp en mening om gyldigheten og resultatene slik de blir presentert, har vi valgt å legge stor vekt på å få frem vår arbeidsmetode og vår form for dokumentasjon.

McNiff og Whitehead trekker frem følgende metodiske implikasjoner som aksjonsforskning har:

- Aksjonsforskere forsker ikke på andre, men på seg selv, sammen med andre. Aksjonsforskning er deltaker- og samhandlingsorientert fordi den foregår i sosiale kontekster og involverer andre mennesker. Vårt prosjekt har blitt formet av deltakere, tilretteleggere og ledere fra Grotta fritidsklubb. Fra HiNT har det vært studenter og prosjektledelse.
- Aksjonsforskning begynner med en interesse for et spesielt anliggende og følges opp med en utviklingsprosess som viser syklusen av aksjon og refleksjon. Formålet er å vise sammenhenger av påvirkning og resultat av denne påvirkningen. Vårt formål har vært å starte drama/teater som tilbud, som ledd i å skape en arena for dialog myndiggjøring og utvikling av nye praksisplasser. Dette ble gjort gjennom å starte i det små med å introdusere dramaleker og danne grunnlag for dialog, for så på bakgrunn av de erfaringene man gjorde seg utvikle dette videre om det viser seg ønskelig.
- Aksjonsforskere ønsker å utforske egen praksis for å forbedre denne. Tanken om avsluttede prosjekter/prosesser endres til tanken om at en tilstand endres til en annen i en uavsluttet kjede, og endring blir forstått som at man gjennom forbedret læring evner å skape bedre praksis. Målet for vårt prosjekt er ikke å finne en endelig organisasjonsform eller mal for arbeidet, men å være i en pågående prosess som må være åpen for endring fordi deltakerforutsetningene og rammevilkårene vil være i stadig endring.

Hvordan evalueres aksjonsforskning?

McNiff og Whitehead beskriver evaluering som å fastsette verdien av noe, betydningen og nytteverdien. I pedagogisk forskning knyttet til undervisning og læring betyr det å vise forskningens pålitelighet og troverdighet, både metodisk og epistemologisk. All evaluering er knyttet til bestemte verdier. Aksjonsforskning handler om myndiggjøring, deltakerorientering og samarbeid, og dette er verdier som må gjenspeiles i evalueringen. På bakgrunn av disse verdiene må man spørre seg:

- Hvem evaluerer?
- Hva skal evalueres?
- Hvordan skal det evalueres?

Hvem evaluerer?

I det som kan omtales som mer tradisjonell forskning foregår det en ekstern evaluering hvor en utenforstående evaluator evaluerer andres arbeid/forskning. Mye av denne evalueringen foregår som inspeksjon av systemer. Forskning innenfor nyere paradigmer har introdusert nye systemer for evaluering som springer ut fra andre verdier hvor deltakerorientering og demokratisering er viktig. Naturlige spørsmål blir da om hvorvidt dette er mulig og forsvarlig. Kan deltakere i egen forskning foreta uhildet evaluering? Og innehar praktikere nok kunnskap til å vurdere eget arbeid? Hvordan kan de vise sin pålitelighet og vise allmennheten at funnene er troverdige? For å imøtekomme disse spørsmålene blir det viktig for aksjonsforskeren å synliggjøre at forskningen er robust og hvorfor man er kompetent som praktiker-forsker. På Grotta er det deltakere og tilretteleggere som sitter med kunnskapen og erfaringene om Grotta, den er det ingen andre som har. Men nye impulser kan sette i gang prosesser, være katalysatorer for endring og utvikling. Men når man skal evaluere sin egen praksis trenger man hjelp til å systematisere og dokumentere sin praksiskunnskap. For å nå målene med prosjektet vil verken praksiskunnskapen eller tradisjonell teori alene bære dette prosjektet, men sammen kan man skape nye prosesser. Praksiskunnskapen kan i dette prosjektet beskrives som planker mens den tradisjonelle kunnskapen kan sees på som spiker, byggeprosessen fordrer at begge deler blir tatt i bruk. Den mer tradisjonelle teorien og forskningen kan bidra med redskaper som viser at aksjonsforskningen og praksisteorien er robust og pålitelig.

Hva skal evalueres?

Evalueringsarbeidet vil derfor ha to formål; både å vise påliteligheten på arbeidet, men også vise at forskeren med rette kan hevde å være i stand til å gjøre en slik jobb. Og igjen er vi tilbake til viktigheten av å synliggjøre forskningsprosessen, og hvordan gjøres det? I dette prosjektet er synliggjøring gjennom teaterforestilling og skriftlig dokumentasjon som denne rapporten representerer, hoveddokumentasjon i forhold til evaluering.

Hvordan skal det evalueres?

Vis gangen i forskningsprosessen din og hvilken betydning den har.

Du må vise hvordan du har forbedret din praksis på et bestemt område hvor du samhandler med andre, og vise betydningen av det du har lært av funnene i forskningsprosessen. Det er også viktig å synliggjøre det som evt. ikke gikk som forventet, og hvordan man kan lære av

egne feil. De følgende kapitlene som beskriver begrunnelsene for prosjektet, gjennomføringen og evalueringen, tar utgangspunkt i de punktene som beskrives under.

Forklare at du tilbyr både beskrivelser av praksis og forklaringer, og hva dette innebærer
Redegjørelsen for forskningen skal inneholde både beskrivelser av hva du gjorde, men også forklaringer på hvorfor du gjorde det og hva du håpte å oppnå.

Disse ideene må linkes til verdigrunnlaget for arbeidet ditt, og hvordan dette grunnlaget har betydning for dine vurderingskriterier og overføring til pedagogisk praksis

Dersom deltakerorientering, brukermedvirkning og demokratisering er viktige verdier, må du synliggjøre hvordan du realiserer disse verdiene i prosjektet og hvordan de omsettes til praksis. Hvordan oppmuntrer du andre til å tenke selv, og ikke vente på dine svar? Du må også vise hvordan du tester dine egne ideer mot andres for å forsikre deg om at du ikke blir selvtilfreds og søker bekreftelse for egne fordommer. Vi har hatt en kontinuerlig dialog med fylkesleder for NFU, og likeledes diskutert våre valg med representanter for Ållateatern for å sjekke ut våre verdivalg, i tillegg til den kontinuerlige dialogen vi har hatt oss i mellom, tilretteleggerne på Grotta, studentene og prosjektledelsen.

Vise påliteligheten av dine påstander om ny kunnskap gjennom å produsere autentiske bevis, og relatere disse til beskrevne kriterier for vurdering.

Dersom du ønsker å gjenspeile verdier som frihet og deltakelse må du vise hvordan dine bevis/funn inneholder hendelser fra praksis hvor du oppmuntrer til frihet og deltakelse. Du må både produsere disse bevisene og forklare hvorfor bevisene kan sees på som bevis og ikke bare en illustrasjon. Dette betyr at du må artikulere hvilke standarder du anvender og si hvorfor du anvender disse standardene og ikke noen andre.

Teste påstandene og bevisene ved å gjøre dem tilgjengelig for allmenn undersøkelse/granskning

Påstander og funn/bevis må diskuteres med andre, kritiske venner og en referansegruppe

Være åpen for å modifisere påstander dersom de blir utsatt for rettmessig kritikk, eller stå på påstandene dersom kritikken kan imøtegås med gode argumenter

Du må vise at du vet at påstandene alltid er midlertidige og åpne for videre testing og kritisk undersøkelse og endring. Når du kommer med en påstand, ikke presenter den som et ferdig og

endelig svar. Det vil alltid være en foreløpig posisjon som mest sannsynlig vil kunne endres gjennom videre refleksjon, evaluering og feedback. Tradisjonelt vil en slik usikkerhet bli sett på som en svakhet. Mens i nyere forskningskoler blir det sett på som en styrke at du er åpen for ny læring og modifisering av egne ideer (Gubrium og Holstein 2003).

Hva skjer om du får feedback som tilsier at du bør revurdere din posisjon når du selv mener du kan rettferdiggjøre slutningene? Da må du gå tilbake å sjekke. Sjekk nøyaktigheten på dine data, sjekke om du har produsert autentiske bevis som støtter dine funn. Sjekk at du har testet din egen posisjon, er du forutinntatt? Tenker du klart? Dersom du føler at du kan forsvare din posisjon går du videre til tross for tilbakemeldingene, men vær klar over kritikken og ta den som et tegn på at du må være enda mer etterrettelig, og tydelig vise at dine slutninger er pålitelig.

En aksjonsplan utvikles ut fra hvert enkelt "jeg" i forskningsprosessen. Hver enkelt tar utgangspunkt i seg selv og sin posisjon/rolle. Disse ulike perspektivene forenes i en kollektiv plan, men med ulike ansvar for den enkelte.

Aksjonsplan

- Hva er mitt anliggende? Å utvikle et drama/teatertilbud ved Grotta som bidrar til å skape en arena for dialog og myndiggjøring.
- Hvorfor er jeg opptatt av dette? Deltakerne på Grotta har uttrykt ønske og behov for et tilbud innenfor drama/teater. Mulighet for dialog og myndiggjøring er en demokratisk rettighet.
- Hvilke erfaringer kan jeg beskrive som viser min opptatthet av det aktuelle spørsmålet? Vi har brukt doktorgradsarbeidet med Grotta som dokumenterer og samler erfaringer om hvordan dette tilbudet har utviklet seg og ut fra dette formulert nye behov for fremtiden.
- Hva kan jeg gjøre med det? Her er det flere "jeg" som har ulike utgangspunkt for handling. Dette må beskrives og tydeliggjøres slik at ulike posisjoner, roller og behov for endring klargjøres.
- Hva vil jeg gjøre med det? En ting er å formulere hva man kan gjøre med utfordringene, en annen ting er mulighet og evne til faktisk handling. Dette er noe man

erfarer underveis og har stor betydning for hvilke aksjoner som er vellykkede og mulige.

- Hva slags data kommer jeg til å samle som beskriver prosessen? Vi bruker video, intervju, refleksjonsnotater, logg, observasjon.
- Hvordan vil jeg forklare hvordan jeg påvirker læring gjennom dette arbeidet? Vi ønsker å tilstrebe oss mest mulig rike beskrivelser fra de ulike "jegene" i forskningsprosessen.
- Hvordan kan jeg forsikre at de konklusjonene jeg kommer med er rimelige, sikre og nøyaktige? I størst mulig grad trekke inn flest mulig i diskusjonene, sjekke ut og ha flere kilder for data.
- Hvordan vil jeg evaluere påliteligheten av sammenhengen mellom forskningsarbeidet og min nye læring? Vi gjør dette gjennom fokusgruppeintervju, logg fra ulike prosjektdeltakere, observasjoner og sammenstille dette med prosjektets mål.
- Hvordan vil jeg modifisere det som har vært mitt fokus, ideer og praksis i lys av evalueringen? På bakgrunn av evalueringen vil vi justere kurs og planlegge nye aksjoner som ivaretar de erfaringene vi har gjort oss.

Aksjonsforskning har ligget til grunn for hele dette prosjektet, og det har også konsekvenser for rapportering. Vi har gjennom dette prosjektet forsøkt å forholde oss til de punktene som er beskrevet i dette metodekapitlet, og spesielt lagt vekt på at det har vært mange i dette forskningsprosjektet med svært ulik bakgrunn. Vi fremhever de enkeltes erfaringer fra praksis gjennom sitater, og gjennom våre diskusjoner forsøker vi å utlede vår egen praksisteori.

4. Gjennomføring av prosjektet

4.1 Teater på Grotta fritidsklubb

a) Planleggingsfasen

I dette prosjektet har planleggingsfasen vært lang, og har blant annet hatt utgangspunkt i et doktorgradsarbeid om Grotta (Saur 2008). På bakgrunn av samarbeidet mellom Grotta og HiNT har det gjennom samtaler over tid vokst fram ideer om hvordan dette arbeidet kunne videreføres. I denne planleggingsfasen inngikk det også et besøk hos Ållateatern i Sundsvall. Våren 2007 og høsten samme år ble planene konkretisert gjennom at det ble ansatt en prosjektmedarbeider med erfaring fra teaterarbeid blant mennesker med utviklingshemming. Prosjektmedarbeideren har blitt finansiert av Namsos kommune, men administrert av HiNT. Det ble gitt tilbud til vernepleiestudiets førsteårsstudenter om alternativ praksis på Grotta gjennom hele første studieår. 7 studenter meldte seg. Studentene fikk informasjon i plenum av leder ved Grotta, og ellers informasjon av prosjektleder. Da det hadde blitt ansatt prosjektmedarbeider ble studenter, prosjektmedarbeider, tilretteleggere og ledere ved Grotta og prosjektleder samlet til et første møte.

Her er utdrag fra prosjektleders logg fra første møte på Grotta:

04.10.07

kl. 17-18.30

Studentene og Helene møtte Richard med spørsmål. Randi og Bengt Åge var også med på deler av møtet. Studentene hadde spørsmål om organisering, mulighet for å lage videodagbok og hvordan tilbudet skulle bli introdusert. Det ble bestemt at man må ta tida til hjelp, og bruke første kvelden til observasjon, bli kjent og snakke med deltakerne og gjøre seg kjent med rom etc.

Richard sa at han skal introdusere studentene og Helene i starten av kvelden og at hver enkelt presenterer seg, så får man se hva som skjer.

Når det gjelder videodagbok og filming generelt ble man enige om at dette må foregå i overensstemmelse med den enkelte deltaker. Men at tanken om å lage film er spennende, og særlig vil kunne være noe som kan fenge ungdommene som i dag faller noe utenfor det eksisterende tilbudet.

Entusiasmen og engasjementet er stort hos alle, og det er en iver etter å få startet på å sett hva dette kan bli.

18.30 - 20.30

Etter møtet gikk alle ned for å treffe deltakerne og bli introdusert i plenum. Studentene og Helene gikk sammen med deltakerne, pratet, satte opp og var med på karaoke.

20.30-21.00

Oppsummering av kvelden. Hvilke opplevelser/erfaringer har man gjort seg? Hvordan gjøre tilbudet med drama/teater kjent blant deltakerne? Lage et informasjonsskriv? Levere ut gjennom medstudenter, eventuelt levere ut neste klubbkveld. (Prosjektleders logg)

Det nye tilbudet innenfor drama/teater, *GroTea*, fikk frie tøyler til å utforme sin aktivitet, og det som her kan kalles aksjonen (innføre drama/teateraktivitet) ble planlagt sammen og underveis. Som en av studentene skriver i et notat:

Hele veien har de vært med på planleggingen i stedet for at vi planla for dem. Kommet med ideer som de ser blir realisert i stedet for at vi laget ideene for dem. (Anja)

Deltakerne ble altså innlemmet i planleggingen, men de "gamle" lederne knyttet til musikk og den sosiale delen, var i mindre grad inkludert. I et slikt prosjekt som innebærer å arbeide med et kreativt teaterprosjekt, vil veien i stor grad måtte bli til mens man går. Kristine skriver dette i sin logg:

Torsdag 4.10.07. I dag var det første praksisdag. For en velkomst vi fikk av alle deltagerne. Møte var kjempe spennende. Ingen visste helt hva vi skulle gjøre og hvordan vi skulle gjøre det. Alt er så åpent. Det er litt skummelt. Jeg er så vant til at alt skal være planlagt. (Kristine)

Dette var helt nytt og det var derfor ikke mulig å skille planleggingsfasen fra gjennomføringsfasen. Planlegging har skjedd gjennom hele perioden. Det som har preget planleggingen av innhold, men også rammer er at teaterdelen i stor grad har blitt en "egen" virksomhet i virksomheten, også når det gjelder planlegging, og fordi dette i så stor grad har innbefattet aktører fra HiNT, har dette blitt et samarbeid mellom HiNT og deltakerne på Grotta, men hvor de øvrige tilretteleggerne i liten grad har "meldt seg på". Det har vært satt av 1 time til planlegging i forkant av hver aktivitetsskveld. Studenter og prosjektmedarbeider har også hatt planleggingsmøter utenom denne tida.

Det som defineres som aksjon i dette prosjektet er i realiteten en serie aksjoner. Men i denne dokumentasjonen forholder vi oss til prosjektet som helhet, det vil si arbeidet med å utvikle drama/teater på Grotta gjennom studieåret 2007/2008.

b) Gjennomføre aksjon

Ut i fra planleggingen ble det bestemt at man skulle gå rolig fram og starte med dramaleker i den ene ballettsalen, for så å se an hvordan det utvikler seg. Utdragene i loggen fra prosjektleder gir et inntrykk av hvordan arbeidet foregikk og en del av de problemstillingene som dukket opp:

25.10.07

Gikk marsj, og gikk rett over til å starte med dramaleker i det innerste balettstudioet: "Pus vil inn i varmen" og "Rødt lys". Det var mange deltakere med, 15-20 stykker. Deltakerne formet lekene etter behov og funksjonsnivå og forståelse. Det skjedde både fysisk og verbalt, og det fungerte godt. Studentene tar oppgaven på en naturlig måte og støtter de som ikke klarer det alene. Går sammen i par der det er nødvendig og/eller hjelper med verbal støtte. (Nærmeste utviklingssone, stillasbygging). Stor toleranse for improvisasjon, men samtidig nok korreksjon for at lekene skal fungere. Stunden var preget av at dette var arti! Mye latter og kommentarer. Masse bevegelse og kaostoleranse.

Et viktig spørsmål blir, hvordan bistå slik at alle har en opplevelse av å lykkes?

Å leke betinger at man kan gjøre noe "på liksom". Noen ganger blir konkurranseinstinktet "for"sterkt, noen blir såret, trenger hjelp til å bli påmint at dette er en lek. Lek kan være regel-lek, men kan også kreve meta-kommunikasjon - "dette er bare på lek, ikke alvor" gjennom blikk, kroppsspråk, verbale ytringer. Hvordan vet vi at noen lekeslåss, og at det ikke er på alvor? (Prosjektleders logg)

En av studentene skrev følgende i sin logg etter første møte med deltakerne i aksjon:

25.10 I dag ble aktivitetens tilbudet vårt iverksatt, og til begeistring for oss i studentgruppa og til deltagerne! Det viste seg at ting gikk mye bedre enn fryktet, over all forventning. Vi hadde på forhånd spekulert og fundert hvordan det nye tilbudet skulle bli mottatt og hvordan det skulle gjennomføres. Det var nesten at vi ble før mange enn for få. Da var det godt at vi var så mange på gruppa, slik at vi klarte å følge opp alle mer eller mindre. Det er spennende å se at deltagerne med en gang er med på å forme aktiviteten til sin greie. Og vi fikk gode tilbakemeldinger både fra veileder, prosjektleder og deltagerne på det som vi arrangerte. (Bård Ole)

Etter at de første møtene gikk med til å bli kjent med hverandre og hva det å arbeide med drama/teater kunne innebære, ble det etter hvert diskutert hva GroTea kunne bidra med på vårens forestilling. Skulle dette bare være et "leke"-tilbud, eller var det også mulig å jobbe fram scener eller et forløp som kunne være en del av den årlige konserten? Var det praktisk og tidsmessig mulig? Var det ønske om det? Og hvordan kunne det eventuelt løses?

29.11.07

Veiledning m hele gruppa hvor vi snakket om at nå er observasjonsfasen over i praksisen, nå kan det stilles større krav til eget ansvar og initiativ. Vi går inn en klarere produksjonsdel. Vi snakket også om læringsmål og læringskontrakt. 1. uka i januar settes av til individuell veiledning og gruppeveiledning samt at vi skal ha et felles møte på Grotta den 10. januar kl. 16.30.

Helene hadde møte med gruppa i pausen og skisserte hvordan innslag på forestillingen kan løses. Fortsatt stor entusiasme hos deltakerne og mange forslag på hvordan dette kan løses. (Prosjektleders logg)

Det ble bestemt at dersom man skulle kunne bidra på vår-konserten måtte man jobbe med et fleksibelt konsept slik at man ikke ble så sårbar om noen trakk seg eller man så at det ikke fungerte. Det er også svært begrenset med øvingstid. Løsningen ble å bruke et rammemanus satt sammen av ulike eventyrfigurer, nærmest etter lærer-i-rolle prinsippet, hvor Rødhette og hennes mor på sin vandring gjennom skogen møter mange eventyr- og fantasifigurer. Her kunne man skrive inn og ut personer, og lett tillempe manus etter spesielle behov (se vedlegg).

De største utfordringene i løpet av øvingsperioden var nok tidsperspektivet, samt dårlige øvingsforhold med liten plass, og kostymer og rekvisitter som stadig måtte pakkes ned og flyttes. For å bøte noe på tida ble det arrangert øvingshelg på HiNT. Det har også vært innleid 2 sminkører med mange års erfaring fra revyfestivalen på Høylandet som hadde kurs og sminket alle aktørene ut fra "bestilling".

c) Evaluere den gjennomførte aksjonen

Det er mange aspekter som kan evalueres i arbeidet med å utvikle et drama/teatertilbud. Vi skal ta for oss de viktigste i denne sammenhengen:

- har man lyktes med å utvikle Grotta med drama/teater tilbud?

Mange av deltakerne er tydelige i sine anbefalinger, de ønsker sterkt at dette tilbudet må fortsette. I evalueringssamtaler etter forestillinga ble dette sagt av deltakerne:

Kan ikke slutte når folk mener det er så bra/.../ Kan ikke slutte når vi bare har gjort det en gang. Det har vært spennende, tøft. Vi har gledet oss til Grotta i år.

Vart kjedelig å vente i feriene. (Evalueringssamtale med deltakerne i gruppe torsdag 10. april 2008).

Studenter og prosjektmedarbeider er også enstemmige i at dette har vært et vellykket og viktig prosjekt på den måten at man har lyktes med å skape ny aktivitet, det har vært "arti" og de ser klart at dette er noe som deltakerne setter pris på, men også at drama/teateraktiviteten gjør noe positivt med deltakerne gjennom bedre kommunikasjon og motorikk gjennom prosjektperioden, og ved å vise stor glede over å delta. At dette oppleves som viktig gjenspeiles også i de rapportene som kommer fra miljøpersonell som forteller om stor entusiasme hos deltakerne over å snakke om teateret og å øve replikker når de er i hjemmemiljøet. Men en teaterprosess inneholder mange elementer, og det har ikke vært mulig å inkludere alle deltakerne i hele prosessen slik prosjektmedarbeideren i utgangspunktet hadde ønske om:

Når man skal skrive og sette opp et teaterstykke, er det mye som skal på plass. I tillegg til manus og øving kommer kostymer, scenografi, rekvisitter, sminke etc. Jeg kunne tenkt meg å inkludere deltagerne på Grotta i alle disse fasene av produksjonen. Dette har rett og slett vært umulig å gjennomføre med de forholdene vi har hatt. Det skal ikke mye til for å åpne for muligheten til å organisere det slik at alle kan få være med og bidra også på disse områdene. Man trenger et fast sted å øve der man har rom til å lagre alt ustyret, samt mer tid. (Prosjektmedarbeiders sluttrapport juni 2008).

Men man har lyktes, på tross av lite øvingstid og dårlig tilpassede øvingsforhold, å skape et drama/teatermiljø på Grotta. Bård Ole oppsummer det slik i sin refleksjon etter praksis:

*Og nå i ettertid kan jeg ikke gjøre noe annet enn å tenke for meg selv; håper for alle som benytter Grotta og spesielt teater-delen, at de får et tilbud til neste år. Jeg kjente at dette kan bare ikke slutte etter dette. Det ligger et ansvar på oss som har vært her for at tilbudet på et eller annet vis fortsetter. Betydningen i akkurat dette som vi har gjort nå i snart et år, har vært så stort og berikende for alle som har vært vitne til dette. En berikelse vi sammen har skapt, som vi bare ikke kan frarøve deltakerne. Deltakerne har også en klar oppfatning av at det ligger en forpliktelse i å fortsette fordi man har skapt noen forventninger: Kan ikke slutte når folk mener det er så bra, og de mener det. De sier det ikke for å spøke!
Kan ikke slutte når vi bare har gjort det en gang. (Evalueringssamtale med deltakerne i gruppe 10. april 2008)*

- hvordan har samarbeidet mellom de ulike aktørene vært?

Som så mye annen kulturell fritidsaktivitet har dette prosjektet vært båret fram av entusiastiske deltakere og tilretteleggere, og gleden av å møtes i en felles skapt aktivitet som i så stor grad oppleves som meningsfullt, har vært et viktig suksesskriterium. Det at det har

kommet inn "ferskt blod" i form av engasjerte og entusiastiske studenter har i seg selv vært vitaliserende. Og det kommenterer også deltakerne:

Det har verri arti fer vi har verri så mang. (Evalueringsamtale med deltakerne i gruppe 10. april).

Men det at det har kommet inn mange nye har også vært en utfordring både for de "gamle" tilretteleggerne og de som har blitt tilknyttet GroTea i dette prosjektet for å sammen skape noe nytt. Det er begrenset tid satt av til samarbeid.

Grotta har en organisasjon tilpasset en aktivitet som har vært bygd over en fast rytme de siste 10 årene. Tilretteleggerne har vært samkjørte, det har vært fast samarbeidstid timen før fritidsklubben åpner, og innenfor denne tida har stort sett planleggingen av innholdet også foregått. Dette ble en utfordring for de nye aktørene:

Den organiseringen som er der i dag, har de hatt i 11 år, og det fungerer veldig fint for de tilbudene de har gitt fra begynnelsen. Med flere aktører og planer å forholde seg til, fungerer det dessverre ikke like bra. Vi opplevde at vi aldri ble helt inkludert i Grotta, og at teatergruppa ble stående litt utenfor. Det Grotta trenger for å kunne ta imot et slikt tilbud som det vi har gitt, er en person som holder alle trådene samlet slik at alle holdes underrettet om hva som foregår på de forskjellige arenaene. (Prosjektmedarbeiders sluttrapport juni 2008)

Det vil si at det var en organisasjon som i liten grad var tilpasset endring, fordi endring ville sprengte rammene for samarbeid og planlegging. Den tida som var til rådighet var tilpasset aktiviteten som var, og ga i liten grad rom for at nye kom inn og trengte hjelp og støtte for å bli en del av et felles opplegg. Dette har ført til at GroTea i stor grad opptrer selvstendig på sida av den øvrige aktiviteten. Fordi tida er så begrenset blir det også begrenset med tid til sosialt samvær i pausene, fordi da må det samsnakkes om opplegg og praktiske ting må utføres. Det er lite tid både til felles samsnacking mellom deltakere og alle tilretteleggerne, og det er lite tid til samsnacking mellom alle tilretteleggerne. Dette har utover i perioden medført noe frustrasjon hos tilretteleggere både i GroTea og GroMus, og man ser klart at slik det organisasjonsmessig har vært i år kan det ikke fortsette.

På et møte 10. januar 2008 mellom tilretteleggere, studenter, prosjektledere og prosjektmedarbeider ble det "uryddige" ansvarsforholdet diskutert. Det var fra alles side knyttet frustrasjon til at det ikke var noen som fungerte som koordinator innad på Grotta. Det

var en klar opplevelse av at noen med kjennskap til det indre livet og den daglige virksomheten burde ha ansvar for å samle trådene, og også være en som kunne kanalisere oppover i systemet. Det har i denne perioden vært umulig å samle alle involverte parter, med rektor for kulturskolen, opplæringscenteret, tilretteleggere og deltakere i dette prosjektet til et felles møte. Forutsigbarhet og deltakelse på møter har også vært et problem når det gjelder samarbeidet med Ållateatern. I det hele tatt har organisasjonen båret preg av å fungert godt innad og vært tilpasset gjennomføringen av de enkelte kveldene på Grotta, men i liten grad klart å endre seg og koordinert seg i samarbeidet med utenforstående, slik som HiNT i denne sammenhengen. Det har vært uklare ansvarslinjer og mangel på koordinering. Det har gjennom hele perioden vært klart uttrykt fra de "gamle" tilretteleggerne at man ønsker endringer og utvikling av tilbudet, men det har vært vanskelig å få avklaringer som også fungerer i praksis når det gjelder hvem som skal gjøre hva, og hvem som har myndighet til å ta beslutninger, og først og fremst hvem som har ansvar for kommunikasjon mellom de ulike aktørene og leddene. Utfordringene vi møtte i gjennomføringen av dette prosjektet har derfor i første rekke vært knyttet til forholdet mellom rammer, forutsigbarhet og hvem som skulle ta ansvar for hva. Og det har først og fremst sin årsak i manglende kommunikasjonslinjer, og dermed manglende evne, men ikke i vilje til handling. Et annet moment som har påvirket organiseringen har vært deltakernes ledsagere og hvordan de har vært med å ha innflytelse på at den knappe tida som har vært til rådighet har blitt enda knappere:

Noen av deltakerne skulle dra etter pausen, og det skjedde flere ganger at ledsagere brøt inn mens vi øvde for å ta med seg brukerne sine. Dette ble jeg svært provosert av. Det viser en mangel på respekt for brukernes disponering av fritiden sin. (Prosjektmedarbeiders sluttrapport juni 2008).

Dette har blitt opplevd som en utfordring, både fordi det har skapt irritasjon, indignasjon og frustrasjon over at man har lite tid til å komme i dialog med ledsagerne for å forklare hvor viktig det er at tida kan brukes fullt ut til de planlagte aktivitetene og at dette er deltakernes fritidsaktivitet.

d) Planlegge og gjennomføre nye aksjoner.

Spørsmålet blir så hvor veien skal gå videre. Man kan her se for seg flere alternativer:

- Grotta består slik det var før dette prosjektet. Det vil si at prosjektet avsluttes.
- Man viderefører prosjektet i sin nåværende form.

- GroTea flyttes ut fra Geilin og blir et selvstendig fritidstilbud lokalisert på f.eks. ungdomsklubben Lagre.
- Man beholder tanken om å utvikle drama/teater for denne gruppen deltakere, men etablerer kulturarbeidsplasser i stedet, etter mønster fra Ållateatern.

4.2 Kultur som dialog og samhandling

Grotta har gjennom mange år vært en viktig arena for dialog og samhandling for mange mennesker med utviklingshemming. Gjennom det prosjektet som her beskrives har målet vært å skape enda flere treffpunkter og valgmuligheter for deltakerne på Grotta. Mange har glede av musikken og det å være på rock-verkstedet, mens andre igjen ønsker å utfolde seg på andre områder. Drama og teater kan gi muligheter for de som ikke har spesiell interesse av å utøve musikk, men er også et supplement til de som allerede opplever at de har et godt tilbud Grotta. Kulturaktiviteter gir muligheter for å samhandle om en felles aktivitet hvor man ikke først og fremst har roller som bruker og hjelper, men i kraft av den aktiviteten man holder på med, uavhengig av antatt funksjonsnivå, slik Kristine også påpeker:

Jeg har også nå sett at det å kunne danne relasjoner til mennesker og det å skape en god kontakt mellom oss har ført til at mange av deltagerne har følt seg trygge på oss. Det har vært en veldig viktig prosess mener jeg. Og det har ført til at kommunikasjonen mellom oss og samholdet har vært bra. Men det aller viktigste jeg har lært i denne prosessen tror jeg har vært at jeg aldri mer skal undervurdere noen av noe slag. Nå står jeg virkelig for mottoet mitt: Alle kan om de vil, og bare vi er sammen om det så klarer vi alt. (Kristine)

Gjennom dette prosjektet har dette blitt særdeles tydelig, at alle kan om de vil. I forbindelse med besøk fra Ållateatern, ble dette også et samtaletema. For bare i kraft av å ha disse mulighetene for samhandling har vi sett mange eksempler på dialogiske møter, møter hvor man har vært sammen om å skape felles opplevelser og fått felles erfaringer, slik Anja beskriver at skuespiller Birgitta fra Ållateatern kommenterer ut fra sine mange erfaringer med å måtte kjempe for sine ideer:

..først hadde vi en liten samling på "rommet vårt", sånn oss teaterfolk imellom. Richard fortalte om sine drømmer for Grotta. Og Birgitta fra Ållateatern smalt hånden i bordet og sa: "...du måsta gjør virklighet ur dina drömmar Richard. Mens hun så ham rolig og beint inn i øynene "...du måsta handla. Drömmar er fina och ha, men gjør virklighet ur dom." På ekte skuespillers vis. "wow" det var herlig. (Anja)

Vi har sett at mange (både deltakere fra Grotta og studenter) har fått prøvd seg på nye aktiviteter de ikke har gjort før, sammen har de utforsket både hverandre og det å spille teater. Mange har vist sider av seg selv som sjelden eller aldri har kommet fram før.

Øvingshelg på Karen Anna, HiNT.

Jeg var spent på om det ville komme særlig mange ettersom dette var utenom vanlig Grotta-tid, og dessuten var lagt til en helg. Men de fleste kom, og de som ikke gjorde det hadde gode grunner til å la være. Artig! Og de som kom hadde tydeligvis store forventninger og tok dette med stort alvor. Vi startet med oppvarmingsleker. Rødt lys. Fantastisk artig å se hvor morsomt alle hadde det. I leken er alle med på sine premisser, og studentene kan av og til synes å være like redd for å "dumme seg ut" som deltakerne fra Grotta. I leken er alle "like". /.../ Da jeg gikk hjem etter denne helga var det særlig tre episoder som hadde satt seg fast: to av dem handler om samtaler jeg hadde med skuespillere, skuespillere som sjelden prater og tar kontakt. I dag hadde de henvendt seg til meg, snakket om påska de gledet seg til, spurt meg om jeg var ferdig med doktorgradsarbeidet og gratulert, fortalt om hva de skulle gjøre når de kom hjem, kort sagt vi hadde en samtale om stort og smått slik man har når man har pause i et teaterlag hvor som helst. Den tredje episoden var da vi øvde og jeg observerte hvordan instruksjon ble tatt i mot og omsatt i handling og improvisert over. Og jeg tenkte flere ganger at det er mye mer som er mulig enn det vi tror, bare man får muligheten. (Prosjektleders logg)

Det å være med å skape aktivitet er i seg selv viktig for at samhandling og dialog skal kunne skje, det viser dette sitatet også. Gjennom dette prosjektet har vi bidratt til at flere har fått flere valgmuligheter, og flere å samhandle med. En av suksessfaktorene i dette prosjektet har nok også vært at det har vært "mange" studenter. Vi startet med 7 studenter og 4 var med gjennom hele prosjektet, samt at prosjektmedarbeider og prosjektledere har vært mye tilstede. Dette har bidratt til at det ikke har vært 1 eller 2 ledere som har kommet inn, men at det i større grad har vært en gjeng som har jobbet sammen. Dette har motvirket en segmentering av tradisjonelle roller som brukere og hjelpere.

Det har også vært et mål å kommunisere til samfunnet forøvrig. Mennesker med utviklingshemming er ikke spesielt synlig i nyhetsbildet. Vi har bevisst kontaktet pressen både under besøket fra Ållateatern og i forbindelse med øvingshelg. Det har vært viktig å fortelle om det som skjer, og bli mere synlig. Det er viktig i seg selv, for at deltakerne skal oppleve massemedia som sin kommunikasjonskanal også, og å vise politiske myndigheter hva som foregår og at dette er viktige områder å prioritere i kommunal sammenheng. Det å skrive denne rapporten er også et ledd i å skape seg dokumentasjon som kan fungere som

kommunikasjon med omverden for å synliggjøre kunnskapsutvikling på et område det er forsket lite på.

4.3 Likemannsarbeid

Slik vi ser det er det likemannsarbeid i seg selv å skape arenaer som kan være sosiale møteplasser hvor det er rom for samtale og samhandling, og utveksling av erfaringer. Vi har også i løpet av perioden fått tilbakemeldinger fra deltakere om at de snakker sammen om dette prosjektet og at de ut fra disse samtalene har kommet med ønsker om at det etter endt prosjektperiode må arrangeres "stormøte" for å sikre at dette tilbudet videreføres. Deltakerne tar altså selv initiativ og ansvar for at noe skal kunne skje videre.

Møtet med Ållateatern og det å få ta del i deres erfaringer har også vært en viktig inspirasjonskilde for å se hvordan teater kan gi mulighet for likemannsarbeid og myndiggjøring. Dette samarbeidet vil det være særdeles viktig å videreutvikle ettersom de her har mange års erfaring i å utvikle teater for og med mennesker med utviklingshemming, men også erfaring med sosialpolitisk arbeid. I løpet av prosjektperioden hadde det vært ønskelig om deltakere ved Grotta hadde fått muligheten til å besøke Ållateatern. Dette har vært vanskelig å få til. Grotta har fungert ut fra de rammevilkårene som klubb-kveldene har satt. Disse kveldene har i stor grad vært ritualisert, og i liten grad innlemmet deltakerne i planlegging ut over planlegging av egne sanger og repertoar til konserten og det daglige praktiske arbeidet. Grotta har i liten grad en organisasjon tilpasset endring, og det å reise krever tid og ressurser utover den vanlige drifta. Dette har vært en vanskelig prosess med uklare beslutningslinjer, og muligens uklare mål med reisen. Myndiggjøringsperspektivet har hatt en annen plass på Grotta enn på Ållateatern som har hatt en lang tradisjon på dette. Å lære av Ållateatern har også vært ett av målene med dette prosjektet. Det var derfor svært gledelig at vi til tross for en møysommelig prosess klarte å reise 2 deltakere, 1 leder fra Grotta og prosjektleder for å besøke Ållateatern og sammen planlegge bidrag til Den 9. folkehelsekonferansen i Östersund 10. juni. 9. - 10. juni var vi samlet over 70 stk. fra HiNT, Ållateatern og Grotta i Östersund. Ca. 30 av disse var med på å legge fram erfaringer ved konferansen. Dette ble derfor en viktig arena for å treffes og samarbeide og utveksle erfaringer, både med hverandre og konferansedeltakerne.

Deltakerne på Grotta formulerer også hvordan det å spille teater blir en måte å kommunisere med omverden på, og at det åpner opp for kommunikasjon med mange man kanskje ellers ikke ville kommet i kontakt med, og at det er med på å gi selvtillit:

Kjempe artig med skuespill, vi har vært så flink. Fått mange kommentarer etter forestillinga. (Evalueringsamtale i gruppe 10. april 2008)

4.4 Nye praksisarenaer for vernepleierstudenter

Under målsettingen for prosjektet har vi beskrevet fire mål som HiNT hadde i forbindelse med å etablere Grotta som alternativ praksis. I HiNT's strategiske dokument går det frem at studentene skal trekkes aktivt med i de forsknings- og fagutviklingsprosjektene som utdanningen driver. Forskningsmetoden i dette prosjektet har vært aksjonsforskning hvor alle deltakerne stiller som medforskere og premissleverandører for det utviklings/forskningsarbeidet som skal skje.

Å skape noe sammen

Erfaringene fra dette prosjektet viser at studentene allerede i første studieår er i stand til å delta aktivt i slike utviklingsprosjekt:

Denne praksisen har vært en fantastisk reise for meg. En opplevelse jeg ikke ville være foruten. Jeg har lært av utfordringene vi fikk underveis. Lært og tenke nytt og slippe kontrollen, ta ting som de kommer..... (Anja)

Dette utdraget fra en av studentene viser hvordan studentene sammen med deltakerne har fått et eierforhold til prosjektet og hvordan de har fått vært med på den fagutviklingen som har skjedd. Flere trekker også frem at det har vært et godt samarbeid mellom studenter og prosjektlederne:

Heldigvis hadde vi en stødig dramaveileder, Helene. Og en tålmodig lærer, Ellen. For vi hadde mange spørsmål og bekymringer. Sett i ettertid mange unødvendige bekymringer, men tross alt var alt dette veldig stort og nytt for oss. Og det var vel sunt at vi hadde de bekymringene vi hadde også. Vi vokste veldig på dem. I hvert fall gjorde jeg det. Jeg måtte lære å stole på at de avgjørelsene vi tok underveis var riktige. Jeg måtte lære å stole på meg selv. (Anja)

Dette utsagnet viser på en illustrativ måte at de ser prosjektmedarbeideren og prosjektlederen som medspiller i et utviklingsprosjekt de er sammen om. Studentene har på denne måten vært

aktive deltakerne både i forhold til å planlegge aksjonene, gjennomføre dem og ikke minst gi deres bidrag til dokumentasjonen av prosjektet.

Samhandling med praksisfeltet

Vårt andre mål med alternativ praksis var å igangsette et utviklingsprosjekt i samhandling med praksisfeltet. Gjennom Saur's doktorgradsavhandling (Saur 2008), hadde høgsolen utviklet en nær kontakt med et praksisfelt vi hadde liten erfaring i fra før av. Samtidig kom det frem at Grotta på mange måter hadde vokst ut fra sine rammer og hadde mange flere deltakere enn det de kunne "fange opp" med sin aktivitet. Fra Kunnskaps- og forskningsdepartementet har det kommet tydelige signaler om at høgsolene i større grad enn tidligere må samhandle med praksisfeltet i forhold til forskning og utviklingsarbeidet. Gjennomføring av dette prosjektet er et av høgsolens tilsvare på denne utfordringen. Her har praksisfeltet etterspurt muligheten for å utvikle en alternativ aktivitet for en gruppe mennesker. Fra høgsolens sin side har prosjektet ført til at vi har fått verdifull erfaring i forhold til slike prosjekter. Vi har fått brukt den kompetansen fagmiljøet har direkte ut mot et praksisfelt, samt at vi har fått bygd videre på et allerede eksisterende forskningsfelt som høgsolen har satt inn ressurser på. Fra høgsolens side har dette vært en ubetinget suksess når det gjelder å gi studentene tilbud om nye praksisarenaer. Problemene som har oppstått har vært i samspillet med det etablerte tilbudet fordi dette ikke bare har vært en praksis hvor studentene har gått inn i et etablert miljø, men her har de også vært med å skapt en planlagt endring i det eksisterende tilbudet. Denne endringen har i for stor grad pågått "ved siden" av det etablerte tilbudet, og burde blitt mer integrert i det som allerede var der. Dette kan tilskrives at det har vært satt av for lite tid til samarbeid mellom høgsolen og Grotta. Selv om vi kunne ha ønsket oss det annerledes, kan det også være at dette uansett hadde vært vanskelig å unngå fordi GroTea først måtte finne sin form, og så kan man i neste omgang arbeide mere med samarbeid mellom de ulike delene innenfor Grotta.

Likeverdige møter

I tråd med nyere strømninger innenfor helse- og sosialfaglig arbeid, som også tidligere nevnt, men også i tråd med utviklingen i samfunnet generelt, er det behov for å utvikle samarbeidet med praksisfeltet både i form og innhold. Det er viktig å prøve ut nye former både når det gjelder organisering og å prøve ut nye arenaer som kan gi oss erfaringer som støtter opp under en brukerorientert tilnærming og som sikrer oss tilgang til områder som kan oppleves som nye

for vernepleiere, eller være med på å utvikle nye praksisarenaer som spesielt er egnet for å trene på kommunikasjon og dialog i likeverdige møter. I så måte er fritidsarenaer og arenaer for kunst- og kultur kanskje spesielt egnelige fordi det her er lettere å unngå målstyring som er til hinder for likeverdig kommunikasjon. Når dramaleker skal læres er det en utfordring enten man er utviklingshemmet eller ikke, og Anja skriver:

Mitt første møte med Grotta var spennende. Jeg var nervøs og kjempespent. Det å stå midt ute på gulvet foran alle som var der og presentere meg selv var en kjempe utfordring, hjertet mitt hamret vilt. Jeg følte alles øyne på meg og jeg tenkte at det var godt jeg ikke visste hva jeg skulle gjennom på forhånd. Men dette var god læring for meg, jeg fikk og har god forståelse for hvordan det kan være for deltakerne å være med oss i dramagruppen vår. Det å stå på gulvet og si replikker. (Anja)

Slik som denne studenten beskriver sitt første møte legger hun stor vekt på å likestille sine erfaringer med de andre deltakernes erfaringer. Studenten gjør også en kobling mellom at ting skjer med henne, ikke fordi at hun skulle trene på å stå i forsamling å ta ordet, men det at det hun gjorde ga henne en opplevelse. Vi har vektlagt at det er aktiviteten som legger premissene for at endring kan skje, og ikke det å planlegge aktiviteter for at det skal skje endring og læring hos deltakeren. Det har vært mange opplevelser av dialog hvor deltakere og studenter sammen har skapt teater og sammen har lært og fått erfaringer som har vært viktige for å realisere den ferdige forestillingen. Her har alle vært gjennom endringsprosesser som har vært smertefulle, men også bidratt til glede og gode øyeblikk.

Et av de sentrale målene for å etablere alternativ praksis er å gi studentene mulighet til å velge alternative praksisarenaer der kultur, fritid og aktivitet kommer tydeligere frem. Sentralt i denne praksisen er å la aktiviteten være det styrende og ikke det at brukerne skal delta i aktiviteten primært for å øve opp ferdigheter eller endre adferd. Utgangspunktet er at de deltar med sine forutsetninger. Målet vårt er å gi studentene erfaring i å planlegge slik aktivitet sammen med de som skal utøve aktiviteten:

Hele veien har deltakerne vært med på planleggingen i stedet for at vi planla for dem. De har kommet med ideer som de har fått sett bli en realitet. Og dette tror jeg er med på å styrke selvtilliten deres. Og hjelpe til med å utvikle og videreutvikle deres ferdigheter. Så jeg har derfor gjennom min praksistid på Grotta lært hvor viktig det er at deltakerne følte seg inkludert og som likeverdige medarbeidere i teaterprosjektet vårt. (Anja)

En viktig del har derfor vært å oppøve ferdigheter i planlegging sammen med deltakerne og øke bevisstheten for hva dette innebærer. Sentrale problemstillinger vi ønsket at studentene

skulle jobbe med var: Hva er det deltakerne ønsker? Lederne? Hvorfor ønsker man å utvikle dette videre? Hvordan nå denne målsetningen? Det har vært viktig, men utfordrende, å planlegge og gjennomføre aksjoner som understøtter målsetningen med prosjektet.

Slike opplevelser er med på å gi felles erfaringer, og bidrar til viktig læring for studentene som skal trenes i å sette seg inn i den andres situasjon og se hvilke utfordringer som finnes. Når man selv må utsette seg for den samme læringsprosessen som brukeren utsettes for, blir man også sårbar på en annen måte og trenes til større ydmykhet overfor hva man utsetter andre for. Som helse- og sosialarbeidere har man i stor grad makt over andre, og kan utsette andre for maktutøvelse man selv ville vegret seg mot. Gjennom å skape felles erfaringer vil man kunne si at man også i større grad oppnår en subjekt-subjekt posisjon, og gjennom dette kan motvirke objektivering av den andre som lettere kan føre til større eller mindre maktovergrep. Tom Rune skriver i sin evaluering:

Selv har jeg kanskje lært mest av hvordan jeg ikke skal bli når jeg er ferdig utdannet. For å bli en god miljøterapeut må jeg se brukeren sitt behov ikke mitt. (Tom Rune)

Legge til rette for teater

Studentene fikk rikelig erfaring med å tilpasse aktivitet til den enkeltes forutsetning for å delta. Produksjonen av teaterstykket bød på mange utfordringer som måtte takles:

Husker et tilfelle godt, når vi har startet med å lese manuset av "Rødhette på nye eventyr". Det var en som jeg ble imponert av. Han leste sine replikker i manuset så bra, at vi bestemte oss for å la han få mer replikker. Her viste det seg at det var en dum tanke fra vår side. Det ble for mye, han klaret ikke å gjøre det så bra som han gjordet det tidligere. Her så jeg at det var dumt av oss, vi overvurderte han, og gav han før mange replikker så han ble satt ut av spill. (Tom Rune)

Innenfor drama og teater diskuteres ofte forholdet mellom prosess og produkt. Er det slik at målet helliger midlet, eller er det slik at en god prosess også har verdi i seg selv? I en slik produksjon som dette prosjektet, har prosessen åpenbart også vært viktig. Å få til ei god teaterforestilling har vært viktig, men det at produksjonsprosessen også skulle bidra til myndiggjøring og være en arena for skape noe sammen, har også preget studentenes læring:

Etter endt forstilling sitter jeg igjen med mange tanker og gode opplevelser. Jeg skal ikke si forestillingen ble mislykket, for den ble en suksess uten like. Men målet vårt var veien til målet. (Bård Ole)

Å jobbe med teater har vært en god måte for å diskutere nettopp forholdet mellom prosess og produkt. Hvilke ambisjoner har vi? Hva skal til for å skape et teaterensemble? I ettertid ser vi at studentene burde ha fått større muligheter for å utvikle drama- og teaterkunnskapene sine, både når det gjelder konkrete ferdigheter, men også kunnskaper innenfor lek, dramapedagogikk og instruksjon. Det har det blitt for lite tid til.

Oppøvelse av kritisk refleksjon over egen læring

Poenget med å lære studentene kritisk refleksjon og deres egen rolle i samspill med andre var kanskje det som kommer best frem i denne praksisen.

Det at vi har vært der over en lengre tidsperiode har gjort at jeg kunne ha observert deltagernes utvikling i løpet av året. Det som jeg har merket meg, er de som til å begynne med var litt mer tilbakeholden og forsiktig til å åpne seg, bli trygg på seg selv. Jeg har også sett deltagere som i løpet av året klarte å overraske og komme med uventede egenskaper i dramaturgi. En helt unik opplevelse å være med å oppleve og være vitne til som student. (Bård Ole)

Et annet eksempel kan dette være:

Jeg har også fått erfare hvordan en situasjon for en bruker ser ut på den "andre" siden. Med dette mener jeg å si at jeg har jobbet på bolig og fulgt brukere på fritidstilbud i flere år. Jeg har flere ganger undret på hvorfor ansatte på boligene bare satt å så på, for eksempel på diskotek kveld. Eller fulgt klokken slavisk pga vaktskifter og slikt og avbrutt aktiviteter og "fulgt" brukeren hjem. Men jeg godtok det, det var jo bare slik det var. Nå har jeg i min praksistid på Grotta, fått oppleve hvor ødeleggende slikt faktisk kan være for brukeren i hans fritidsaktivitet. At han ikke fikk deltatt fullt ut eller mista verdifull tid, som for eksempel på trening av replikker. Det var frustrerende å se. Men god læring. (Anja)

Alt i alt viser studentenes tilbakemelding og entusiasme i gjennomføringen av prosjektet at dette har vært en nyttig læringsprosess for dem. Det har klart ført til at skolen har kommet tettere opp mot et praksisfelt og at skolen sammen med praksisfeltet har vært med på fagutvikling innen et spennende og nytt praksisfelt for skolen. Studentene konkluderer med at det er krevende, men lærerikt med et slikt samarbeid og at læringspotensialet er stort:

For vi hadde mange spørsmål og bekymringer. Sett i ettertid mange unødvendige bekymringer, men tross alt var alt dette veldig stort og nytt for oss. Og det var vel sundt at vi hadde de bekymringene vi hadde også. Vi vokste veldig på dem. I hvert fall gjorde jeg det. Jeg måtte lære å stole på at de avgjørelsene vi tok underveis var riktige. Jeg måtte lære å stole på meg selv.

Jeg har i mange situasjoner blitt tryggere på meg selv. Jeg har måttet takle situasjoner og konfrontere min redsel for snakke for en større forsamling. Ledet grupper. Og være på tomannshånd med personer jeg egentlig var litt "redd" for. (Anja)

En slik praksis som går over lang tid gjør at man blir godt kjent og at man også kan ta på seg større ansvar for ledelse og tåle og utfordre seg selv.

Etiske utfordringer når man samhandler tett med praksisfeltet

Prosjektet har vist oss at samhandling med praksisfeltet er nyttig og at vi på denne måten klarer å fange praksisfeltets behov på en helt annen måte enn tidligere. Det har vært mange episoder som studentene har opplevd som også har blitt gjenstand for diskusjoner, blant annet om hvilke forpliktelser en vernepleier har i forhold til brukerne han/hun skal betjene?

Hvordan kan vi være med å tilrettelegge for gode liv som også gir denne gruppen valgmuligheter? Følgende episode viser hvordan det kan reflekteres omkring det som på fagspråket kalles nettverksbygging, og som i teorien kan oppleves som objektiviserende og noe "vi gjør med andre", men som her eksemplifiseres ved å vise til et mulig resultat av den tilrettelegginga som har vært drevet:

En eldre kommer inn og hilser god dag og takk for sist, og de unge hilser høflig tilbake og lurer på hvordan han har det. Dette har jeg ikke sett før og det gjorde at jeg fikk det litt godt inni meg, for her har vi jobbet sammen og dette ville kanskje ikke skjedd om ikke denne settingen hadde vært etablert av oss. De unge har kanskje fortsatt sittet i sofaen i gangen, og den voksne mannen hadde sittet ved bordet sammen med ledsagerne. Dette ser jeg på som at vi har vært med på å utvikle nettverket til dem. (Tom Rune).

Det finnes også etiske utfordringer med slike prosjekt fordi de forplikter for videre samarbeid fordi man har skapt noen forventninger som gjør at man må ta inn over seg utfordringene i det videre arbeidet. Dette blir kommentert av studentene på denne måten:

I den siste kvelden på Grotta evaluerte vi sammen med noen av deltagerne hvordan de syntes prosjektet har vært. De håpet at vi skulle fortsette å være der og gav tydelige tegn på at møte mellom oss hadde de satt stor pris på oss. Og at forholdet som vi har fått gjennom dette året hadde vært noe mer enn bare en praksis. Og nå i ettertid kan jeg ikke gjøre noe annet enn å tenke for meg selv; håper for alle som benytter Grotta og spesielt teaterdelen at de får noe tilbud til neste år. Jeg kjente at dette kan bare ikke slutte etter dette. Det ligger et ansvar på oss som har vært her at tilbudet på et eller annet vis fortsetter. Betydningen i akkurat dette som vi har gjort nå i snart et år, har vært så stor og berikende for alle som har vært vitne til dette. En berikelse som vi sammen

har laget, som vi bare ikke kan frarøve de som har vært med å skape dette.
(Bård Ole)

På lik linje med studentene er vi enige i at dette gir oss utfordringer og forpliktelser. Vi har bidratt til å starte en aktivitet der vi ser mange muligheter for å forsette. Dette gir både etiske, organisatoriske og økonomiske utfordringer. I de to siste kapitlene vil vi komme med våre tanker om hvordan prosjektet kan videreføres og etableres innenfor nye rammer.

5. Samlet evaluering av prosjektet og videre anbefalinger

Prosjektet har bidratt til vellykket samhandling mellom studenter og deltakere ved Grotta. Prosjektet har blitt meget godt mottatt og det er ønskelig og behov for at et slikt tilbud kan videreføres i en eller annen form. Drama/teatertilbudet ønskes helt tydelig videreført av mange deltakere, som har gitt klart uttrykk for det.

Det som i første rekke har vært en stor utfordring i dette prosjektet er at organiseringen på Grotta ikke har vært tilpasset utvidelse av tilbudet, og man mangler ressurser både i form av personell, tid til planlegging og rom for å huse større aktivitet, og da særlig drama/teateraktivitet som er avhengig av lager plass og plass til å bevege seg. Konklusjonen er at det vil være uforsvarlig både for Grotta og for HiNT å videreføre prosjektet i sin nåværende form. En videreføring vil kreve at man har en daglig leder som har ansvar for koordinering av de ulike aktivitetene og som har ansvar for kontakt med ledelsen oppover i systemet og ivaretar den praktiske samhandlingen med tilretteleggerne innad i Grotta, og som har en besluttende myndighet.

Som praksisplass har det vært et spennende forsøk. Innholdsmessig har det fungert godt. Studentene har fått mye læring gjennom selvstendig arbeid. Men det har krevd studenter som har vært i stand til å arbeide på eget initiativ, og vi har også erfart at det kunne vært et noe strammere opplegg i forhold til forpliktelse til oppmøte på arbeid utenfor Grotta-tid. Dette gjelder spesielt i tida før forestilling som ble preget av noe uklare forventninger og ansvarsforhold som kunne skape noe frustrasjon. Samtidig er det viktig å ha i mente at denne typen teaterarbeid gjerne medfører noe frustrasjon i slutten av en øvingsperiode.

I studentenes arbeid gjenspeiler det seg at de har gjort seg noen andre erfaringer enn de fleste i resten av kullet og dermed kan bidra til å tilføre diskusjoner i kullet flere nyanser. Dette viser seg særlig i forhold til brukerorientering, arbeid for myndiggjøring og det å stille kritiske spørsmål til etablerte praksiser. Det vil derfor være av stor læringsverdi å videreføre muligheten for å velge denne typen praksisarena, ikke bare for de studentene som velger denne praksisen, men også for kullet som helhet.

Vi har skissert følgende 4 mulige alternativer som konklusjon etter endt prosjektår:

1. Grotta består slik den var før dette prosjektet. Det vil si at prosjektet avsluttes.
2. Man viderefører prosjektet i sin nåværende form.
3. GroTea flyttes ut fra Geilin og blir et selvstendig fritidstilbud lokalisert på f.eks. ungdomsklubben Lagre.
4. Man beholder tanken om å utvikle drama/teater for denne gruppen deltakere, men etablerer kulturarbeidsplasser i stedet, etter mønster fra Ållateatern.

5.1 Vurdering av de ulike alternativene

1. Grotta består slik den var før dette prosjektet. Det vil si at prosjektet avsluttes.

Dette er ut fra de erfaringene vi har gjort oss i løpet av prosjektåret det mest uaktuelle alternativet. Både studentene, deltakerne samt representantene fra Grotta beskriver forsøket som et vellykket prosjekt som bør videreføres i en eller annen form. Vi har ved dette prosjektet fått vist at det er behov for slike kulturarenaer og at synergieffekten av tilbudet er meget stor.

2. Man viderefører prosjektet i sin nåværende form.

Dette kan være et godt alternativ, men med noen endringer. Det største problemet med å fortsette slik som nå er sett ut fra organisatoriske og plassmessige hensyn. Hvis en skal forsette slik som nå må Grotta få en litt annen organisering hvor noen ivaretar den koordinerende funksjonen innenfor Grotta, en slags daglig leder. Dessuten må man ha en leder som innehar teaterkompetanse som leder for GroTea og som ivaretar de praktiske forholdene rund øvinger og teaterproduksjon. Fordelen med å forsette innenfor de samme rammene som GroMus og Grotta har i dag, er at det blir flere tilbud på fritidsklubben og at flere kan få mulighet til å bruke sine kunstriske evner. Videre er det klart en fordel å forsette innenfor Grotta fordi det sosiale aspektet er godt organisert og ivaretatt. Dette alternativet vil kunne bemannes delvis ved hjelp av studenter som har dette som alternativ praksis.

3. GroTea flyttes ut fra Geilin og blir et selvstendig fritidstilbud lokalisert på f.eks. ungdomsklubben Lagre'.

Dette kan være et godt alternativ. Lagre' sin utforming og oppbygging med store arealer og egen scene vil kunne fremstå som en god fritidsarena sett opp mot Grotta. Ved å legge aktiviteten til en annen dag enn torsdag vil de to fritidsaktivitetene ikke konkurrere mot hverandre men representere et alternativ hvor en kan velge å delta på begge aktivitetene eller bare den ene. Utfordringen blir å få dette til å gå opp i forhold til den aktiviteten som pågår på Lagre' på kveldtid. En annen utfordring blir hvordan en skal oppbevare rekvisitter og ha område nok til å produsere kulliser. Plasseringsmessig ligger Lagre' rimelig gunstig til selv om det pr i dag ikke er en arena disse deltakerne er vant til å forholde seg til. Dette alternativet vil fordre en større andel bemanning all den tid både det teaterfaglige og sosiale aspektet vil måtte ivaretas. Også dette alternativet vil være aktuelt som alternativ praksis for studentene.

4. Man beholder tanken om å utvikle drama/teater for denne gruppen deltakere, men etablerer kulturarbeidsplasser i stedet, etter mønster fra Ållateatern.

Dette er på mange måter den mest spennende tanken. Våre erfaringer fra prosjektet så langt er at det gir mennesker med utviklingshemming en arena for både å bli synlige og på den måten en arena for å kunne påvirke sin hverdag. Gjennom å etablere GroTea som arbeidsplass, en eller flere dager i uken, vil brukerne få mulighet til å vokse i takt med de kunstneriske utfordringene de tar. Dette vil være en arena der de får brukt sine evner til å skape en meningsfull hverdag samtidig som de gir noe tilbake til "storsamfunnet" i form av kulturopplevelser.

5.2 Videre anbefaling

Etter en samlet vurdering ønsker vi å vurdere muligheten for å realisere alternativ 4 ved å forsøke å etablere kulturarbeidsplasser for gjennom det å gi tilbud om drama/teater videre for den gruppa som har Grotta som sitt fritidstilbud. Det vil si at Grotta består som det fritidstilbudet det var før dette prosjektet, innenfor dagens rammer, og at det i tillegg etableres teater som arbeidsplasser på dagtid. Aktuelle samarbeidspartnere i et videre arbeid vil foruten Grotta være Namsos kommune (helse- og sosialetaten og kulturetaten), MN-Vekst, NAV og NAKU.

6. Anbefaling for videre arbeid

Mange mennesker med utviklingshemming har ikke lett for å komme inn i det ordinære arbeidslivet. De vil være avhengige av tilrettelagte arbeidsplasser for å få en meningsfull arbeidshverdag. Vi tror ut fra våre erfaringer med det prosjektet som nå blir avsluttet til sommeren og de erfaringer vi har sett hos våre samarbeidspartnere i Sundsvall, at det vil være mulig å etablere kulturarbeidsplasser for denne målgruppen der målet er å produsere kulturopplevelser for befolkningen. Ut fra en vurdering av forprosjektet ønsker vi å vurdere muligheten for å realisere alternativ 4 gjennom å forsøke å etablere kulturarbeidsplasser ved å gi tilbud om drama/teater for den gruppa som har Grotta som sitt fritidstilbud. Det vil si at Grotta består som det fritidstilbudet det var før dette prosjektet, innenfor dagens rammer, og at det i tillegg etableres teater som arbeidsplasser på dagtid.

6.1 Teater som arbeid

Ofte skiller vi mellom arenaene skole, arbeid og fritid, og forholder oss til at aktivitetene på disse ulike arenaene også derfor er forskjellige fordi de har ulikt mål. Erfaringsmessig ser vi også at denne inndelingen ikke nødvendigvis er hensiktsmessig for mange mennesker med utviklingshemming. Dette fordi et tradisjonelt arbeidsmarked, den tradisjonelle skolen og fritidsarenaer tilpasset normalbefolkningen, ikke nødvendigvis dekker de behov mange med utviklingshemming kan ha. Men det vi også vet er at dette er arenaer som er viktige både for læring, skaping og vedlikehold av sosiale nettverk og det å være et samfunnsmedlem på lik linje med alle andre. Samtidig viser doktorgradene som dette arbeidet bygger på (Sauer 2004, Saur 2008), at mange utviklingshemmede blir utsatt for å målstyrte læringsplaner også utenfor det som er typiske læringsarenaer. Dette medfører at de ofte går glipp av det som kan omtales som dialogiske møtet mellom likeverdige, fordi det så ofte er mål utover selve aktiviteten som blir styrende. Vi ønsker at aktiviteten teater skal verdsettes først og fremst fordi den har en verdi i seg selv og en verdi for den enkelte uavhengig av læring og at det er dette som er styrende. Samtidig har vi en bevissthet om at dette kan ha mange positive "bivirkninger". Bivirkningene kan være økte ferdigheter både språklig, motorisk og sosialt. Aktiviteten kan bidra til at man opplever økt livskvalitet gjennom å skape noe sammen med andre. Aktivitet kan bidra til mer myndiggjorte borgere gjennom å bli mer synlig i samfunnet gjennom å vise at man finnes ved å vise teaterforestillinger, og som Ållateatern har vist, at man også gjennom å ha en bevisst ideologi bak, er med på å gi en stemme til en gruppe som sjelden høres.

Sosialpedagogisk arbeid kan her realiseres i tråd med det Nordisk Forum for socialpædagoger skriver: "Det pædagogiske perspektiv er brukercentrert med sigte på verdier som demokratisering, selvbestemmelse og autonomi. Idealet er det myndige menneske, der er istand til at forstå og handle i verden ved hjælp af egen indsigt, viden og kunnen." Og videre: "De socialpædagogiske målsætninger har forandret sig fra genopdragelse, resocialisering og normalisering hen imod målsætninger om aktivering, selvbestemmelse og livskvalitet" (Nordisk Forum for Socialpædagoger 2001). Hans Christian Hansen diskuterer også hvilke ulike diskurser som har vært rådende innenfor omsorgen for utviklingshemmede og hvordan synet på forholdet mellom den utviklingshemmede og hjelperne har endret seg, men også hvordan vi har endret syn på hva som kan betegnes som arbeid og fritid, og kanskje ikke være så opptatt av betegnelsene i seg selv, men være mere opptatt av kvaliteten på innholdet i tilbudet, slik at også mennesker som tradisjonelt har falt utenfor arbeidslivet, kan få økt sin livskvalitet gjennom alternativ tilrettelegging

" For et menneske der er svært utviklingshemmet har tradisjonelt arbejde måske ikke noget formål. Her kan utraditionelle samværsformer måske være løsningen. Man kan eksempelvis blive stamkunde på en café og her opbygge nære og tætte kontakter til de faste medarbejdere og til nogle af de andre kunder. Netværksopbygning og integration på arbejdsmarkedet gælder også for mennesker der er svært udviklingshemmede, har uhensigtsmæssig adfærd og fysiske handicaps." (Hansen 2002:102)

Det er altså ikke funksjonsnivå som er bestemmende for tilbudet, men tilbudet/aktiviteten må tilpasses den enkeltes behov og muligheter. Vi mener teater er svært egnet i så måte, fordi det er en aktivitet som kan endres og tilpasses i stor grad gjennom det repertoaret og de metodene man velger.

Det er mange som har teater som arbeid, både innenfor de store statlige og regionale teatrene, men også innenfor kulturskoler og i andre sammenhenger lages det kulturarbeidsplasser for spesielle grupper, slik som KAFU- prosjektet var etablering av kulturarbeidsplasser for ungdom. Det burde derfor være mulig også for mennesker med utviklingshemming å ha kultur og teater som et arbeids- eller dagtilbud.

Det som i første rekke vil være viktig er å ta utgangspunkt i behovet for aktivitet og den muligheten som ligger i teater som virksomhet. Teateret fanger opp mange uttrykksformer og

både musikk, scenografi og lyd/lys er viktig ved siden av skuespillerprestasjoner. Teateret er en kreativ og fleksibel uttrykksform som kan være en kommunikasjonskanal for mange. Teateret er også en kommunikasjonsform som egner seg som en arena for myndiggjøring både gjennom muligheter for en demokratisk organisering, men også gjennom valg av repertoar. Det kan også gi uttrykk for myndiggjøring gjennom å være en mulighet for å vise at "man kan". Teater kan være både profesjonelt, amatørbasert og semi-profesjonelt. Det kan være en fritidsbeskjeftigelse og det kan være en jobb.

6.2 Et samarbeid mellom ulike aktører

Den 28. mai 2008 møttes Namsos kommune med representanter fra helse- og sosialsektoren, kulturavdelingen og oppvekstsektoren, samt NAV-Namsos, MN-VEKST og representanter fra HiNT til et arbeidsmøte for å diskutere muligheten for å etablere et prosjekt med tanke på å opprette kulturarbeidsplasser for mennesker med utviklingshemming. I løpet av møtet var også NAKU² representert der de orienterte om sitt BAS prosjekt.

På arbeidsmøte ble partene enige om å utvikle et prosjekt som tar sikte på å etablere kulturarbeidsplasser for mennesker med utviklingshemming. Videre ble det besluttet å sende en søknad til NAKU om deltakelse i deres BAS³ prosjekt. Målsettingen for BAS prosjektene er å: *Etablere pilotprosjekt, modellutprøving, forskning og fagutvikling knyttet til arbeid for personer med utviklingshemming – med sikte på å styrke inkludering og motvirke diskriminering i arbeidslivet.*

De samarbeidende etater/institusjoner ble enige om at det skulle settes ned en styringsgruppe for prosjektet. I oppstartperioden består styringsgruppen av følgende

NAV-Namsos: Geir Tore Buvarp

MN-Vekst: Kåre Aalberg

Namsos kommune: Morten Sommer

HiNT: Oddbjørn Johansen, Ellen Saur

² Nasjonalt kompetansemiljø om utviklingshemming

³ BAS står for Brukerorientering, Arbeidsorientering og Samordning. Dette er navnet NAKU har satt på et prosjekt de ønsker å søke Arbeids og inkluderingsdepartementet om midler til.

6.3 Prosjektplan

Prosjektet har en tidsramme på tre år fra 01.09 2008 til 01.09 2011. Prosjektet er kostnadsberegnet til en total kostnad på kr 2 620 000,-. Prosjektet organiseres som et samarbeidsprosjekt mellom NAV-Namsos, Namsos kommune MN-VEKST og HiNT. Det settes ned en styringsgruppe for prosjektet sammensatt av representanter fra disse etater/institusjoner. Styringsgruppen står ansvarlig for prosjektet, både når det gjelder fremdrift og økonomi. Nedenfor er det skissert en mulig ansvarsfordeling mellom de ulike aktørene.

Ansvarsfordeling:

Namsos kommune:

Namsos kommune har ansvar for alle sine innbyggere, også for at mennesker med utviklingshemming skal ha en meningsfull hverdag. Etter HVPU-reformen har det blitt etablert ulike kommunale tiltak som dagsenter og ulike individuelle arbeidstiltak. Selv om man på mange områder har dokumentert at levestandarden har økt for denne gruppen, så er det likevel mye som tyder på at det også er store mangler. En av utfordringene er å skape tilpassede og meningsfulle arbeidsplasser. Namsos kommune ser det derfor som et viktig ansvar å være med på å prøve ut nye modeller som understøtter en bedre hverdag for mennesker med utviklingshemming gjennom å:

- stille lokaler til disposisjon

Helse- og sosialsektoren:

- Være med å definere målgruppa. Er det noen som spesielt bør forespørres som skuespillere ut fra erfarte behov?
- Omdisponere midler som i dag finansierer dagsentertilbud.
- Bidra til at det blir et godt samarbeid mellom deltakernes hjelpere i det daglige og den nye arbeidsplassen.

Kulturetaten / Oppvekstetaten:

- Være med å bidra til å finansiere en stilling som prosjektmedarbeider, evt. sambruk med timelærer i drama ved kulturskolen

MN-Vekst

- Vurdere muligheten til å være med å del-finansiere stilling som prosjektmedarbeider
- Bidra med erfaringer med å etablere tilrettelagte arbeidsplasser
- Mulig arena for en eventuell fast etablering

NAV

- Være med å sikre gode løsninger for avlønning av skuespillere
- Mulig arena for kunnskapsoverføring til andre områder (Andre geografiske områder eller andre prosjekter)

Høgskolen i Nord- Trøndelag:

Primært er ikke dette en oppgave for en høgskole, men vi har et ansvar som regional høgskole for å ha en levende diskusjon med vårt praksisfelt, og ikke minst delta med vår kompetanse med hensyn til forskning og fagutvikling.

HiNT Avdeling helsefag vil i dette arbeidet bidra med det som synes å være vår primeroppgave innenfor en videreføring av prosjektet. Det vil være mulig å forsette ordningen med alternativ praksis slik at studentene kan gå inn med sin arbeidskraft. Dette innebærer muligheten for drift 1 til 2 dager i uka.

Vernepleierutdanningen har søkt om økonomisk støtte innenfor praksistildelingsmidlene og fått tildelt 100.000 kr for å videreutvikle prosjektet. I en eventuell videreføring vil vernepleierutdanningen også tilføre prosjektet ytterligere 100 000 kr som er omdisponerte midler innenfor egen ramme. HiNT vil også bidra med kompetanse innenfor forskning og utvikling og sikre at prosjektet følges og dokumenteres ut fra forskningsmessige standarder.

- Høgskolen stiller med prosjektledelse.
- Bidra med studenter i prosjektet
- Lede FoU-arbeidet tilknyttet prosjektet
- Knytte teaterfaglig kompetanse til prosjektet
- Sørge for dokumentasjon

Forventninger til prosjektledelse: Prosjektlederne vil ha ansvar for å etablere styringsgruppa og innkalle denne til jevnlige møter i prosjektperioden (max fire ganger i året). Prosjektlederne har ansvar for at fremdriftsplaner lages og blir gjenstand for kontinuerlig evaluering sammen med prosjektmedarbeider og man legger opp til del - rapportering hvert halvår som legges fram for styringsgruppa. Prosjektlederne vil sammen med prosjektmedarbeider og skuespillere ha ansvar for å planlegge innholdet i virksomheten. Det er prosjektlederne som står faglig ansvarlig. Prosjektlederne har også ansvar for dokumentasjon av prosjektet.

Rapportering: Det skrives en rapport fra prosjektet. Prosjektet vil også danne utgangspunkt for vitenskaplige artikler. Vårt prosjekt vil også gå inn i et større prosjekt administrert av NAKU (BAS-prosjektet) og dette vil også bli gjenstand for en rapport som samler alle prosjektene i BAS-prosjektet.

6.4 Grovskisse til fremdriften i prosjektet

Oppstartfasen 1. trinn (første halvår)

- Etablere styringsgruppa
- Forankre prosjektet i de ulike organisasjonene
- Fastsette ansvarsfordeling
- Arbeide med det økonomiske grunnlaget for virksomheten. (Dette innebærer ikke at prosjektet må være ferdig finansiert, men at å få det finansielle på plass blir styringsgruppas primære oppgave. Vi kan begynne i det små med studenter og en prosjektmedarbeider i en gitt stillingsandel. Men vi må ha en prosjektmedarbeider på plass på minimum 20 % stilling og den må finansieres.)
- Finne egnet lokale
- Lage en god prosjektbeskrivelse med vekt på trinn to

- Finne skuespillere

Etableringsfasen 2. trinn (andre halvår)

- Etablere prøvevirksomheten
- Beskrivelse av teaterets målsetting ut fra brukernes ideer og forutsetninger

Arbeidsfasen 3. trinn (tredje til femte halvår)

- Starte på produksjon
- Etablere kontakt med teaterfaglig samarbeidspartnere

Oppsummeringsfasen 4. trinn (sjette halvår)

- Evaluering
- Beskrive resultat
- sette virksomheten i ordinerdrift (avhengig av resultat)

Økonomi

Det totale budsjettet for prosjektet er satt til 2 620 000 kr. (Se vedlagt budsjettutkast)

Driften legges opp til de midlene som til en hver tid styringsgruppen har til disposisjon.

I det foreløpige budsjettutkast ligger det et tilskudd på 1 000 000 kr fra BAS. De resterende 1 620 000 er egenfinansiering eller tilskudd fra andre som styringsgruppen arbeider med å få på plass.

7. Avslutning

Et prosjekt er et tidsavgrenset arbeid. Når prosjektet er over må man vurdere de erfaringene man har gjort seg, og se om dette er noe man skal jobbe videre med eller konstantere at dette er et avsluttet prosjekt hvor man av ulike grunner lar det være med det. Vi har kommet oss gjennom, og konkluderer med at vi har gjort oss mange nyttige og viktige erfaringer som vi ikke bare kan gi slipp på. Vi har ideer på hvordan dette kan videreføres, så må arbeidet videre vise om dette lar seg realisere.

Litteraturliste

- Ackroyd, Judith (ed.) (2006) *Research methodologies for drama education* Stoke on Trent: Trentham Books
- Gubrium, Jaber F. og Holstein, James A. (ed.) (2003) *Postmodern interviewing* London. Sage
- Hansen, Hans Christian (2002) *De glemte. Nye perspektiver på utviklingshæmning og sosialt nettverk* Assens: Forlaget Udvikling
- McNiff, Jean og Whitehead, Jack (2006) *All you need to know about action research* London: Sage Publications
- Nordisk Forum for Socialpædagoger (2001) *Socialpædagogik og sosialpædagogisk praksis i Norden* Socialpædagogernes Landsforbund
- O'Toole, John og Donelan, Kate (1996) *Drama, Culture and Empowerment* Brisbane: IDEA Publications
- Rohd, Michael (1998) *Theatre for community, conflict and dialogue. The hope is vital training manual* Portsmouth, NH: Heinemann
- Sauer, Lennart (2004) *Teater och utvecklingsstörning. En studie av Ållateatern*. Doktorgradsavhandling. Umeå: Umeå Universitet. Institutionen för socialt arbete.
- Saur, Ellen (2008) *Kulturarena med mulighet for dialog? Grotta en fritidsklubb for mennesker med utviklingshemming. "Målet e vel at vi ska ha det arti trur æ"*. Trondheim: NTNU
- Taylor, Philip (ed.) (1996) *Researching drama and arts education. Paradigm and possibilities* London: Falmer Press

Vedlegg

Rolleliste

Lisa Mari Kristine	Rødhette Mamman
Anne Margrethe	Pannekaka
Trude Anja Magnus	Gris nr 1 Gris nr 2 Gris nr 3 (Gylte Grisesylte)
Bård Ole	Ulven
Lise Therese	Snehvit Askepott
Ketil Kjersti Espen Sverre	Skurk 1 Skurk 2 Sherlock Holmes Politimann
Kjersti Tom Rune Tone Roger	Dorothy på vei til Oz Blikkboksen Fugleskremslet Løva
Marianne Kurt Ove	Lille kanin Jeger Bom-bom Jeger Dum-dum
Asbjørn	Geitekillingen
Kari Gunn	Bestemor
Kim Birger	Superman
Alle de som vil	Syngende trubadurer

Rødhette på nye eventyr

(Rødhette og mamma kommer inn på scenen)

Mamma: Tror du bestemor blir glad når vi kommer med kaker og saft, Rødhette?

Rødhette: Ja, hun blir alltid glad for å få besøk.

Mamma: (Får øye på noe som kommer rullende mot dem. Det er pannekaka). Men hvem er det som kommer der da?

Rødhette: God dag pannekake.

Pannekaka: God dag Flette Rødhette.

Mamma: Hvor skal du da pannekake?

Pannekaka: Nå har jeg rullet fra kone krone, gamlefar, sju skrikerunger, fra mann brann, høne pøne, hane pane, ande vande, gåse våse, gasse vasse og til og med gylte grisesylte, så nå skal jeg skynde meg å gjemme meg før jeg treffer på selveste herr Ulv.

Rødhette: Hvorfor må du gjemme deg?

Pannekaka: Fordi alle jeg treffer har så lyst til å spise meg.

Rødhette: Ikke vi pannekake

Mamma: Nei, vi skal bare til bestemor med småkaker og saft, vi.

(Stemmer høres i bakgrunnen)

Rødhette: Hysj! Hva var det?

(De tre små grisene kommer inn på scenen)

Gris nr 1: Se der! (peker på pannekaka)

Gris nr 2: Pannekaka!

Gris nr 3: Haha! Nå kommer du ikke unna pannekake!

(Grisene omringer pannekaka, Rødhette og mamma. De gjør seg så skumle de bare kan)

Gris nr 2: Hvem skal forsyne seg først?

Gris nr 1: Jeg vil!

Gris nr 3: Nei, det var jeg som møtte den først!

Mamma: Ingen av dere skal forsyne dere av pannekaka!

Rødhette: Nei, det kan dere bare glemme!

Gris nr 2: Gi oss en grunn til å la være da.

Gris nr 3: Ja, hvorfor skal dere bestemme det liksom?

Gris nr 1: Ja, hvorfor?

Rødhette: Fordi det ikke er lov!

Gris nr 3: Tullprat

Gris nr 1 & 2: Ja, tull!

Gris nr 3: Nå kommer jeg og tar deg pannekake!

Mamma: (begynner å bli litt stresset) Fordi pannekake serveres med flekk!

Grisene: Hæ!?!

Mamma: Ja, nemlig! Og hvor kommer flesket fra?

Grisene: Eeh... Vet ikke.. Hmmm...

Rødhette: Fra grisen!

(Ulven sniker seg inn. Kanskje entreen er at han blåser ned det siste huset?)

Ulven: Og da må jo jeg ta grisene da, så vi får flekk til pannekaka.

(Grisene hyler og gjemmer seg skjelvende bak Rødhette. Pannekaka ruller av scenen)

Gris nr 2: Nei, kjære herr ulv!

Gris nr 1: Spar oss!

Gris nr 3: Vi kan pusse skoene dine i tre måneder!

Ulven: Jeg bruker ikke sko! Har du noen gang sett en ulv med sko kanskje? Nå har jeg brukt tid og krefter på pustet og prustet og blåst ned husene deres, og da trenger jeg en skikkelig saftig middag.

Gris nr 3: Har du ødelagt det flotte murhuset mitt også?

Ulven: Ja, til og med huset ditt. Det var tungt, og jeg måtte ta vinden til hjelp. Det var et solid byggverk, må jeg si!

Gris nr 3: Jo, takk. Jeg gikk byggfag på videregående, så..

Ulven: Det var det jeg tenkte. Gikk du her i Namsos eller?

Gris nr 3: Ja, jeg har aldri bodd noen annet plass.

Ulven: Da kjenner du sikkert søskenbarnet mitt, Mikkel Rev? Han var lærer der.

Gris nr 3: Ja, han var jo en av de beste lærerne. Vet du hvorfor han sluttet?

Ulven: Det har seg sånn at tavla sprakk, og etter det har han ikke vært seg selv. Men nå glemmer jeg jo helt hvorfor jeg er her! Hvem skal jeg spise først skal tro.

Mamma: Kjære herr ulv, vær så snill å ikke gjør dem noe.

Ulven: Og hvem er så du?

Mamma: Jeg er moren til Rødhette

Rødhette: Og det er meg.

Ulven: Hva gjør dere så langt inni skogen?

Mamma: Vi skal til bestemor med kaker og saft.

Ulven: Hmm... Bestemor, sa du? Ei sånn gammel, skrukkete ei med grått hår?

Rødhette: Ja, og stor mage!

Ulven: Interessant... Hvor bor så denne runde bestemora hen da?

Mamma: Å, det er lang vei dit. Hun bor på andre siden av skogen.

Ulven: Så det sier du... På andre siden av skogen... Jaja, grisene har jo ikke hus å gjemme seg i lenger, så de kan vel vente...

Rødhette: Hva mener du?

Ulven: Ingenting. Eller.. Jeg mener... Jeg kom plutselig på at jeg glemte å slå av kaffetrakteren til bestemor. Eh, min kaffetrakter selvfølgelig. Hos min bestemor. Jeg må i hvert fall skynde meg.

(Ulven skynder seg videre og grisene klemmer Rødhette og mamma).

Gris nr 2: Dere har reddet livet vårt!

Gris nr 1: Tuuuusen takk!

Gris nr 3: Nå gjør det ingenting at jeg har mistet både pannekake og hus!

Mamma: Lover dere å la pannekaka gå hvis dere treffer den igjen?

Grisene: Vi lover! God tur videre!

Mamma og Rødhette: Ha det bra!

(Grisene forlater scenen)

Mamma: Kom Rødhette! Vi må skynde oss.

Rødhette: Hvorfor det?

Mamma: Jeg tror ikke han ulven har rent mel i posen?

Rødhette: Hvilken pose?

Mamma: Glem det. Jeg aner ugler i mosen. Her er det noe muffens.

Rødhette: Ja, kurven er jo full av muffins til bestemor.

Mamma: Muffens, ikke muffins. Jeg tror ulven er på vei for å ta bestemor, sånn som i eventyret.

Rødhette: Ånei!

Mamma: Kom! Kanskje vi treffer noen jegere som kan ordne opp.

(Snehvit og Askepott kommer gående mot dem)

Mamma: Snehvit! Hva gjør du her?

Snehvit: Jeg skal til graven med mat til de 7 dvergene.

Mamma: Hva er det du har med til dem da?

Snehvit: Kaker og gode saker.

Mamma: Spiser de ikke skikkelig mat når de jobber?

Snehvit: Nei, de er håpløse!

Mamma: Mannfolk! Får jeg se i kurven din?

Snehvit: Selvfølgelig!

(Mamma og Snehvit ser i kurvene til hverandre og blir kjempeivrige. De utveksler oppskrifter mens Askepott og Rødhette snakker sammen.)

Rødhette: Hei Askepott! Hvorfor ser du så trist ut?

Askepott: Jeg har mistet skoen min

Rødhette: Hvor da?

Askepott: Hadde jeg visst det hadde jeg jo ikke trengt å lete, og da hadde jeg jo ikke vært så trist. Jeg vet bare at jeg var på fest hos prinsen i påskeferien, og da forsvant skoen min. Mer husker jeg ikke.

Rødhette: Har du spurt prinsen da?

Askepott: Jeg kan jo ikke la han se meg slik, usminket og fæl. Da vil han jo ikke bli kjæresten min.

Rødhette: Du er så jålete altså!

Askepott: Det er en vaskeekte prins det er snakk om altså! Men nå må jeg lete videre. Kan ikke du sende meg en melding hvis du finner skoen da?

Rødhette: Da må jeg få nr ditt.

Askepott: Det er enkelt. 98 97 96.... 93.

Rødhette: Okei. Håper vi finner den da.

Askepott: Kom da Snehvit, så går vi

Mamma: Og et halvt kilo melis, var det det du sa?

Snehvit: Ja, og et kilo sukker

Mamma: Takk for oppskriftene! Håper vi sees igjen en gang. Ha det bra!

Askepott og Snehvit: Ha det! (ut av scenen)

(Mamma og Askepott går videre. De skynder seg litt nå)

Mamma: Huff altså. Vi somler så fælt. Tenk om ulven kommer fram til bestemor før oss.

Rødhette: Men han vet jo ikke hvor hun bor.

(Skurkene stikker fram hodene bak en busk)

Rødhette: Hallo.

Mamma: Hvem er dere?

Skurk 1: Vi er bare to tømmerhoggere.

Skurk 2: Ja, vi hugger tømmer.

(Skurkene kommer fram)

Mamma: Men jeg ser ikke noe tømmerhoggerutstyr.

Skurk 1: Nei

Skurk 2: Ikke jeg heller.

Skurk 1: Det var pussig.. Vi må ha glemt det hjemme

Skurk 2: Ja, dumme oss. Vi får gå hjem og hente det da.

Skurk 1: Det var jammen bra vi traff dere.

Skurk 2: Ja, ellers hadde vi sikkert ikke merket det.

(Skurkene prøver å dra mens de snakker.)

Rødhette: Stopp en halv!

Mamma: Hva er det vennen min?

Rødhette: Skoen!

Skurkene: Skoen? Hvilken sko? Hehe...

Mamma: Ja, hva er det du snakker om Rødhette?

Rødhette: (hvisker til mamma og peker på føttene til skurk 2) Askepott sin sko!

Mamma: Hmmm... Det er vel ikke helt vanlig at tømmerhoggere går på jobb med så pene sko?

Skurk 2: Nei, det.. Det er bursdagen min i dag skjønner du, så jeg... Ja, jeg ville pynte meg litt.

Skurk 1: Ja, også fant hun bare den ene skoen.

Skurk 2: Ja, nemlig. Sånn var det ja.

Rødhette: Det tror jeg ikke noe på!

Mamma: Nei, det gjør faktisk ikke jeg heller.

Rødhette: Jeg ringer Askepott.

Mamma: Og politiet!

(Sherlock Holmes og en politimann kommer inn fra siden. Holmes er veldig stolt.)

Holmes: Dere trenger ikke å ringe noen. Vi tar oss av dette.

(Politimannen får hjelp av mamma til å fange skurkene)

Politimannen: Dere er arrestert!

(Skurkene blir veldig lei seg)

Holmes: La meg få presentere meg for den ærede forsamling. Jeg er mesterdetektiv Sherlock Holmes, innleid spesielt for å finne Askepotts sko og få disse skurkene bak lås og slå.

Mamma: Hyggelig å treffe deg herr mesterdetektiv.

Holmes: I like måte fru? Eller kanskje frøken?

Mamma: Hette. Fru Hette.

Holmes: Det var synd. At du var gift, mener jeg. Hvis ikke kunne kanskje vi..

Mamma: Unnskyld meg, herr Holmes. Har ikke du en jobb du skulle gjort?

Holmes: Jo, stemmer det. Få av henne skoen!

Politimannen: Den sitter fast

Holmes: Hva mener du?

Skurk 2: Hahaha! Superlim!

Holmes: Det er det verste jeg har hørt!

Politimannen: Vi får ta dem med på stasjonen.

Holmes: Har dere flytende superlimopløsende middel der?

Politimannen: Selvfølgelig! Det burde alle ha.

Holmes: Nåh... Takk for at dere oppholdt skurkene for oss. Og fru Hette... Skulle det forekomme noen endringer i livet ditt, en skilsmisse eller noe lignende, så er det bare å ta kontakt... (drar fram et visittkort fra lommen)

Mamma: Ellers takk herr Holmes.

(Holmes og politimannen forlater scenen med de protesterende skurkene, og Rødhette og mamma går videre.)

Rødhette: Er det langt igjen nå mamma?

Mamma: Nei, nå er det bare gjennom her og over der og rundt en sving eller to, så skal vi se hytta til bestemor.

(vi hører skramling og brøling og sang og inn på scenen kommer Dorothy med følge)

Dorothy synger en sang? Kanskje sammen med fugleskremset?

Mamma: Hva i all verden er dette for slags følge? En løve, et fugleskremsel og en... En blikkboks?

Dorothy: Ja.

Blikkboksen: Vi skal til trollmannen i Oz.

Rødhette: Hvorfor det?

Dorothy: For å finne veien hjem

Blikkboksen: For å få et hjerte

Fugleskremset: Og en hjerne

Mamma: Enn du da herr løve? Hva er det du skal få av trollmannen?

Løva: Jeg vil ikke si det, det er så flaut

Mamma: Kom igjen da, det er jo ikke så tøft å være uten hjerte eller hjerne heller da. Det kan da umulig være verre enn det?

Løva: Jeg mangler mot. Jeg er en feig løve, og det er det verste som finnes.

Mamma: Neida, det finnes sikkert mange feige løver i Afrika også.

Rødhette: Er det langt til Oz?

Fugleskremset: Vi vet ikke.

Løva: Den snille heksa sa vi bare måtte følge den gule veien, så kommer vi dit til slutt.

Mamma: Men her er jo ikke noen gul vei?

Dorothy: Nei...

Blikkboksen: Det er nettopp det som er litt dumt. Vi har gått oss vill. Vi ble så skremt av ulven at vi rotet oss bort.

Rødhette: Sa ulven hvor han skulle?

Dorothy: Til bestemora si

Mamma: Nei og nei! Jeg tror kanskje ikke det er ulven sin bestemor, men Rødhettes bestemor. Jeg tror han har tenkt å spise henne!

Fugleskremset: Så skummelt!

Mamma: Det var hyggelig å treffe dere, men vi må skynde oss videre og finne ut hvordan det går med bestemor.

Følget: Lykke til! (De forsvinner syngende ut av scenen mens Rødhette og mamma skynder seg videre. Foran dem spretter en kanin fram)

Kaninen: Å hurra, hei og hopp, jeg er så glad i dag. Å hei og hopp. Å huff da... Unnskyld.

Mamma: Hvorfor er du så glad da lille venn?

Kaninen: Å, nå skal du høre. Først så traff jeg to jegere som jeg tenkte ville skyte meg. Men det ville de ikke, for de var så opptatt av å diskutere en annen hare de hadde skutt. Også er det så godt med ferie etter en lang og strevsom påske.

Rødhette: Har du også vært på fest hos prinsen?

Kaninen: Å nei og hurra, hei og hopp for det. Jeg hjalp hareslektningene mine å gjemme påskeegg.

Mamma: Ja, de har vel nok å gjøre i påska.

Kaninen: Ja, men vet du hva mer som skjedde? Jeg traff ulven, og han ville ikke spise meg.

Rødhette: Ikke?

Kaninen: Nei, for han skulle spise ei rund og god bestemor til middag i dag, sa han.

(Rødhette og mamma blir kjemperedde)

Mamma: Da er det altså ingen tvil! Ulven er på vei til bestemor for å spise henne! Kom Rødhette! Vi må løpe!

(Kaninen er like glad og fornøyd og hopper av scenen mens hun synger om hvor glad hun er)

Mamma og Rødhette passerer de to jegerne som diskuterer haren. Replikker kommet på plass senere ☺ Imens de snakker med jegerne kommer geitekillingen forbi

Geitekillingen: Kan jeg få telle dere?

Rødhette: Telle oss?

Geitekillingen: Ja, nå har jeg telt både pannekaka, de tre små grisene, ulven, Snehvit, Askepott, to skurker og en klysete detektiv. Og da måtte jeg begynne på nytt, for jeg har bare lært å telle til ti. Også telt jeg en politimann, en jente, et fugleskremsel, en blikkboks, en løve og en kanin. Og hvis jeg får telle dere blir det ti til!

Mamma: Da har du telt tjue stykker

Geitekillingen: Tjue? Det var et fint tall.

Jeger Bom-Bom: Bare tell oss du

Geitekillingen: Da teller jeg. Rødhette er sju, mamma er åtte, jeger Bom-Bom er ni og jeger Dum-Dum er ti. Sju, åtte, ni, ti. Og tjue. Tusen takk!

Mamma: Rødhette, nå ser jeg huset til bestemor der borte.

Rødhette: Kom da!

(Huset dukker opp på scenen, og ulven løper ut med bestemor)

Mamma: Neeeeeeeeiiii! Det er for sent! (begynner å gråte. Rødhette gråter også)

(Tøff musikk dundrer over høytalerne og Superman kommer flygende inn)

Rødhette: Superman!

Mamma: Jeg trodde han bare fantes på film!

(Superman redder bestemor og setter seg på ulven Mamma og Rødhette løper bort til dem)

Mamma: Tuusen takk Superman!

Superman: Det skulle bare mangle. Dere tok dere tid til alle dere traff på veien hit selv om dere hadde det travelt. Det betyr at dere er gode mennesker.

Mamma: Hvordan kan vi få takket deg?

Superman: Vel.. jeg har alltid vært glad i kaker... Hvor tror dere ellers jeg har fått denne kroppen fra?

Mamma: Spis så mye du vil, kjære deg! Rødhette. Kan ikke du lete fram de beste kakene til Superman?

Rødhette: Selvfølgelig! Vær så god Superman!

De koser seg med kake mens mamma og Rødhette forteller om alle de har møtt på veien. Ulven får også en liten bit. Alle de andre kommer også inn på scenen og det blir en happy ending. Kanskje til og med en liten avslutningssang? ☺